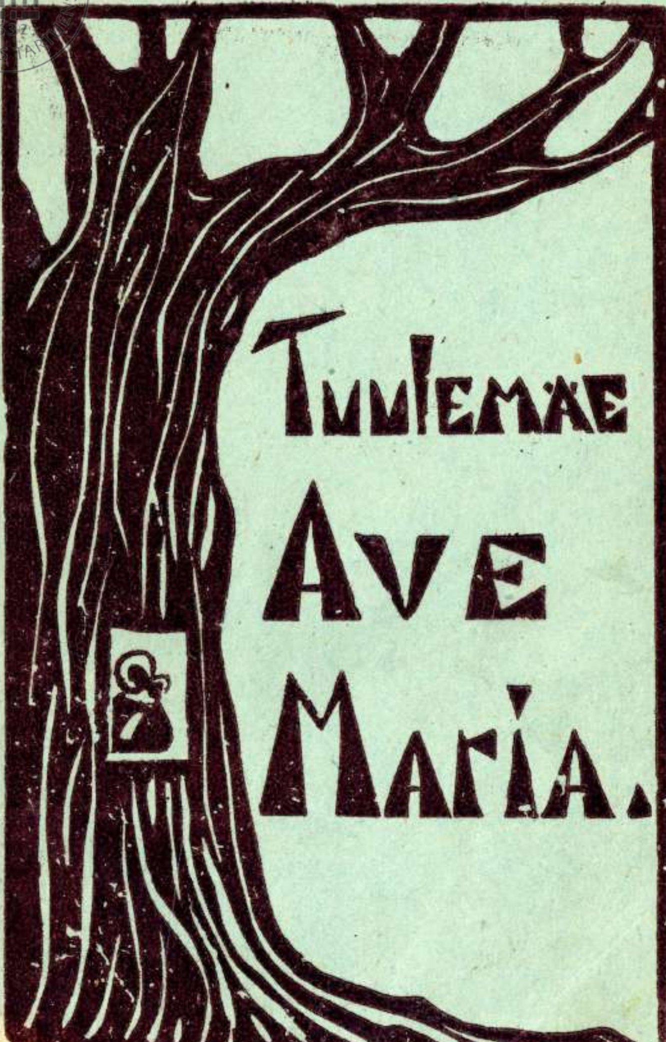

Tuulemäe
Ave
Maria.

Jaan Merilo

Tuulemäe Ave Maria.

ooo

Jutt Sangaste kihelkonna Tõlliste walla elust, Wene-Prantsuse sõjapäiwilt 1812 a.

Walgas, 1921 a.
„Lõuna-Eesti" kirjastus.

„Kultuura“ — Adamsoni trükk, Walgas.

1. Üksik rändaja.

Oli tume septembri kuu ôhtupoolik 1812. a. Hallid wihmapilwed katsid taewast ja kôle pôhjatuul käis üle maa. Õrulaane sünges metsas omas tuul järk-järgult kaswawa tormi müha. Suured männad paindusid maru all, nagu tahaksid nad kedagi warjata huluwate pahade waimude eest, kes kuskil rahu ei leia ja wahete wahel oma urkadest wälja tormawad, et metsikut mängu alata. Kardetaw oli metsmaanteel liikuda, mis kaheksa wersta pikuselt Õrulaanest läbi wiis. Seal, kus Tuulemägi algab ja mets lõpeb teeb maantee järsu keeru jõe poole, mäge pahemat kätt jättes ja selle keeru kohal sammus keegi rändaja metsast wälja. Lagedale jõudes lõi ta omale ristimärgi näo ja rinna ette ja läks siis edasi.

Ta oli lühike laia õlgadega mees. Tema laia keha kattis linasest riidest hall rüüd, mis hästi kulunud oli ja peakatteks oli temal lai, luitunud hall kaabu. Jalas olid temal wiisud ja ta nägu kattis tumepruun habe. Anne kiriku waremate kohale jõudes jäi ta seisatama, tõmbas siilu hõlmad kokku ja langes suure

tamme alla põlwili, et jumalat tänada, kes teda pikal metsteel surma eest oli hoidnud.

Samal silmapilgul käis aga Tuulemäe poolt püssipauk ja palwetaja kukkus meelemõistuseta selili. Iuureruttaw röövel ei leidnud aga rändaja juurest midagi wäärtuslist, ega raha. Ainult tema kaelas rippus plekist toos puust kaanega. Kuul oli kaane purustanud. Lahti wôttes ei leidnud ta aga sealt midagi muud, kui ühe jumalaema pildi mille südamekohal kuul oli peatama jäänud. Pildi alla oli trükitud sônad „Ave Maria."

Wandudes wiskas röôwel toosi maha ja läks maanteed mööda Tôlliste mõisa poole.

Kui rändaja meelemärkusele tuli tundis ta kanget peawalu ja kätt lahti kistut rinna peale pannes, leidis ta selle werise olewat. Oma kõrwal liiwa peal purustatud kaanega toosi nähes, wõttis ta selle üles. Nähes, et pilt alles oli, muutis ta kahwatu nägu elawamaks ja kui ta karbi sees kokku pressitut tinakuuli leidis, tänas ta ristimärki oma rinnaette lüües jumalat. „Ave Maria! Püha jumalaema Sa oled minu elu peastnud."

Kuuli surumisel oli plekktoos ainult rinnanaha katki muljunud. Kübarat wõttes, mis kukkumisel oli maha langenud, läks ta teed mööda jõe poole, et Tamme kõrtsis öökorterit leida.

Kõrts asus kõrgel liiwa nõmmel, umbes sada sammu Emajôe parwest eemal. Kõrtsi hoone oli wäike puust ehitus õlest katusega. Wäsinult sammus rändaja eeskôrtsi, et küdewa ahju ees soendada ja siis haawa kinni siduda.

Wõõrast nähes, ilmus kõrtsmik tagakõrtsi läwele, et näha saada, kes niisuguse tormiga kôrtsi tuli.

„Tere õhtust!" algas rändaja juttu. „Tulin öömaja paluma. Olen pika tee ära käinud ja wäsind.

Tuulemäel oleksin isegi surma saanud, kui mitte Ave Maria surmawat kuuli ei oleks wastu wõtnud." Edasi jutustas ta kõrtsmikule terwe loo Tuulemäe juhtumisest.

Kõrtsmik kuulas rändaja juttu osawõtlikult pealt ja sõnas siis: „Seda on juba nädala päewi, kui teeröövel Wilpuse Peeter siin ümber hulgub. Aastat kaheksa tagasi peeti tema peale klaperjahti, aga peasis siis putkama. Nüüd on ta jälle siia ilmunud. Ega tema nagu hunt enam oma moodu ei jäta".

Rändaja haawa waadeldes tôi ta wiina selle pesemiseks ja tõrwasalwi, mis haawa parandaks.

Kui haaw kinni oli seotud, küsis kôrtsmik: „Nagu näha, ei ole Sina siin mitte wôôras Oled ehk warem siin elanud?"

„Rahwuse poolest olen ma leedulane ja minu wanemad elasid Riia linnas, kus ma ka üleskaswasin. Sealt tulin omal ajal Pilupalu mõisa*) teenriks sôjawäe ülema v. Wilkeni juure ja sealt läksin Walgjärwe mõisa v Berchi juure **) Walgjärwe mõisaomanik oli rikas mees, sest selle mõisa järele oli terwe rida mõisaid ja karjamôisaid, nagu Saberna, Tamme, Kitse, Piigandi, Sõriste ja Karste mõis. Loomu poolest ei olnud v. Berch mitte halb mees, aga uskus keelepeksjaid. Kahe aasta järele tulin Laatre mõisa v. Plateri juure. Ka sellel oli palju mõisaid, nagu Laatre, Keeni, Waalu, Uniküla ja Tôlliste môis. Laatres elasin wiis aastat ja sellepärast tunnen ma seda nurka. Sealt läksin Sangaste môisa würst Galõtsini juure ja tema juurest Peeterburi linna. See on lühidalt minu elulugu. Minu

*) Pärastina Kärküla môis.

**) Walgjärwe mõisaomanik v. Berch, pärastpoole v. Berg, ehitas Kanapää kiriku ja 1675. a. kinnitas Rootsi kuningas Karl XII. Kiriku järele kihelkonna.

noorepõlwe mälestused tôid mind siia ja siit edasi lähen Riiga."

„Kes palju käind, see palju näind, aga imelik on, et kord igatsus tuleb neid kohti näha saada, kus lapsepõlw ja noorusaeg mööda on saadetud."

„Jah, nõnda on see küll. Wôib olla, et see tundemärgiks on, et ma enam kaua ei ela."

„Kui kaua keegi elab ehk kuna tema sureb, see on jumala teha, aga nüüd lähme magama. Sul on puhkust tarwis".

2. Unenägu.

Kôrge tamme lähedal seistes kuulis rändaja taewas suurt kohinat, nagu wahest rahesaju eel. Üleswaadates nägi ta roosakas helgis tormipilwi, mis järsku lôhkesid ja tekkinud awause serwal, heleroosaka pilwerühma peal nägi ta ingli kuju, kes paremat kätt wäljasirutades tema poole hüüdis:

„Kinnita see pilt, mis Sa oma rinnal oled kannud ja mis Sinu elu päästis, tamme tüwele, sest see koht, kus Sa seisad, on püha." Siis wajusid pilwerühmad kokku ja ingli kuju kadus.

Kohkunult kahmas rändaja oma kübara peast, tegi ristitähe oma rinna ja otsa ette, langes pôlwili ja palwetas . .

Siis ärkas ta üles, kuid ta ei suutnud ennast liigutada. Alles wähese aja järele tundis ta oma liigetes soojust ja werejooksu ning siis elu. Aseme äärele istudes, katsus ta oma rinda ja leidis, et tema plekktoosike pildiga alles oli. Kaua môtles ta imeliku nähtuse peale, ega suutnud enam magama jääda.

Kui päike tôusis, tuli kõrtsmik oma toast wälja ja rändajat nähes, päris ta tema terwise järele.

„Ma ei tunne kuskil walu, aga ma ei suuda enesest aru saada. Imelik pilt, mis ma unes nägin ei kao minu silmist." Ja siis jutustas ta kõrtsmikule oma unenägu.

Kôrtsmik kuulas huwitusega pealt ja ütles siis: „See on jumala käsk ja seda pead Sa täitma. Et aga ingel kohta tamme juures pühaks on nimetanud, paneb mind mõtlema, sest seda kohta on meie rahwa esiwanemad pühaks pidanud ja praegugi usub rahwas, et seal ümbruses midagi saladuslikku walitseb Samuti usuwad nad, et siit mõni samm päriwett minnes, kõrge mäe all, Emajôe woogudes piksejumal Piker asub ja mäe peal metsas haldijas Kajaja. Kewadel, kui puud lehte lähewad, kajab seal iga hüüd mitmekordselt tagasi ja seda arwab rahwas metshaldija tembuks."

Rändaja oli m ttesse wajanud, ega wastanud midagi. Kui kõrtsmik wälja oli läinud, tôusis ta asemalt, langes põlwili ja palwetas kaua.

* * *

Keskhommiku ajal näeme rändajat Tuulemäe tamme all pôlwitamas. Ta oli puukoore sisse pildi suuruse awause lõiganud, oli noaotsaga koore ääri wähe lahti teinud ja siis pildi nagu raami sisse paigutanud.

Palwet lõpetades waatas ta taewa poole, aga seal ei olnud midagi näha. Päikese helgil säras sealt ainult sinine taewas wastu. Siis hakkas ta allamäge kõrtsi poole minema.

„Jumala tahtmine on, et ma oma kaitsepildist pean lahkuma, aga toosike, kus pilt nii kaua seisnud,

jäägu mulle mälestuseks. Saagu see pilt kohaliku rahwa õnnistuseks."

* * *

Umbes lôuna ajal lahkus rändaja Tamme kõrtsist, et oma teekonda Riia poole jatkata. All Emajôe nahkparwel pööras ta weel kord ümber ja hüüdis siis Tuulemäe poole: „Ave Maria!". Kajaja mäelt kôlas see hüüd seitsmekordselt tagasi. Kôrtsmik, kes kôrtsi läwel seisis, wõttis mütsi peast ja palwetas. Kaua waatas ta rändajale järele, kuni see wiimaks Sooru pool metsakääru taha ära kadus.

„Sügisel ei ole ma kunagi nii selget kaja Kajaja mäelt kuulnud," arwas kõrtsmik „Kuidas pean ma seda mõistma? Kas siis tõesti meie esiwanemate paganausu ja ristiusu wahel midagi ühist peaks olema? Raske on seda uskuda, aga midagi saladuslikku peab siin olema."

Kôrtsmik waatas kord Kajaja mäe poole ja läks siis tuppa.

3. Sôjawäe liikumine.

Oli jahe septembri kuu õhtu, kui suurem ratsawägi Tuulemäel peatas. Iga ohwitseri jaoks oli kolm hobust tarwitada. Ühe hobuse seljas istus ohwitser, teise seljas istus dentsik ja selle hobuse sadula külge olid pakid kinni seotud, kuna ta kolmandat sõiduwalmist hobust sadulaga ohilõja otsas hoidis. Dentsiku riideworm oli silmapaistew: tema sinel oli tumesinine ja selle nööbid olid samasuguse riidega ületõmmatud. Sineli krae oli punane. Püksid olid hallist kalewist ja peas oli temal kolmenurgaline kübar. Kõrgemate oh-

witseri kübara äärt kaunistas kullakarwane pael. Seljas kandis dentsik ranitsat weepudeliga. Ratsawäe kannul liikusid kraamiwoorid

Tuulemägi oli nendele peatuskohaks määratud. Siin seati hobused salkadesse, pandi heinad ette ja seati püssid „hakki". Enne ôhtusööki anti igale soldatile klaas wiina.

Teisel hommikul wara peeti palwetund ära ja pärastpoole kui sõjawäe preester tamme tüwel jumalaema pildi oli leidnud, peeti pikem jumalateenistus kirikulauludega. Pealeselle saadeti osa soldatid taludesse „istuma", kuna ohwitserid mõisadesse paigutati.

Kui 1807. a. siit Wene wäed Riia poole olid läbi läinud, siis oli nende metsikus halbu mälestusi järele jätnud, mispärast rahwas nüüd Wene ratsawäge, nagu „surma kartis", aga selle wäe distsipliin oli hea wäeülemuse tõttu wäga kindel ja sellepärast pidasid ratsamehed ennast wõrdlemisi wiisakult üles. Korraliku sõjawäega harjusid taluinimesed peagi ära ja wahekord oli kohati kôige parem. Kuna sõjawäelased pudru taluperemehe poolt said, andsid soldatid jälle nendele puhast leiba wastu. Selkorral oli talupidajate elu alalise teoorjuse tõttu nõnda wilets, et nad ainult haganatega leiba said süüa.

Oli pühapäine hommik, kui wäed edasi hakkasid liikuma. Juba päikse tôusu ajal peeti tamme jumalaema pildi juures jumalateenistust. Polgus oli häid lauljaid, kes kirikukoori lauljateks olid ja selle tõttu kõlas laul kaugele üle laialise Emajõe ja Põdeli jõe luha Sooru ja Kaagjärwe poole. Üle luha olewas Supa talus jätsid naised lehmalüpsmise pooleli ja ilmusid lauda läwele, et pühalikku laulu kuulata.

Teisel hommikul wara liikus sõjawägi üle parwe Walga poole edasi. Ümberkaudsetest taludest olid küüdikorral weowoorimehed tellitud.

4. Poolik kiri.

Pärast seda, kui sõjawägi oli Tuulemäelt lahkunud, läks Tamme kõrtsmik jumalaema pilti waatama ja leidis tamme tüwel ühe pooleli jäänud kirja. Et kiri Saksa keeles oli kirjutatud, siis ei saanud ta seda lugeda. Arwates, et see mõne wäeülema kiri on, pistis ta selle tasku. Teisel päewal arwas ta seda kirja mõisa wiia.

Kui aga peale lõunat Laatremõisa kirjutaja linnast tagasi sõitis ja kõrtsi sisse tuli, otsustas ta kirja temale lugeda anda.

„Ma leidsin Tuulemäelt ühe kirja, ehk olete Teie, noorherra, nõnda hea ja loete läbi Ma arwan, et see mõne Saksa soost wäeülema kiri on."

Mõisa kirjutaja luges esiteks kirja läbi ja tõlkis siis selle sisu Eesti keelde, nagu järgneb:

Armas ema!

Narwast ära tulles olime tee peal puhates Eesti taludes. Kole oli waadata, kui wiletsalt Eesti talupojad elawad. Nendel ei olegi elumaja, nagu neid Soomes ja Wäike-Wenemaal olen näinud, nad elawad küünides ehk rehedes, mida nad ka wiljakuiwatamiseks tarwitawad ning loomad on nendel wäljas lageda taewa all. Talwel pannakse loomad rehealla ja ise elawad nad siis rehetoas. Kui Jõhwi jõudsime oli külm septembri kuu hommik ja siis leidsime Eesti talupoegade peresid

suitsuses rehetoas, kus nende lapsed põrandal magasid. Samati olid seal ka põrsad, wasikad. Imelik on aga seal juures, et eestlased wäga wanaks elawad, sest igas rehetoas leidsime raukasid, kelle walwel lapsed olid. Ka on eestlaste toit wäga wilets. Nende peatoiduks on odrajahu puder ja haganatega segatud must leib. Lõunat süües asuwad kõik perekonna liikmed, enamiste kolmest põlwest põrandal paja ümber ja söövad puust lusikatega Nende maiustoit näib hapupiim ja heeringas olewat Suurem arw nendest käib palja jalu, ainult üksikutel olid wiisud jalas. Mulle räägiti, et ainult krahw Sheremetjew on Haaslawa mõisas, mis Tartu lähedal, oma talupoegadele omal kulul suitsuta eluruumid lasknud ehitada. Suitsu sees elamise tõttu on eestlaste hulgas wäga palju pimedaid. Isegi Kamtshatka ja Lapimaa elanikud ning arwatawasti ka mitte eskimood ei ela halwemini — ja seda leidub siin keset Saksa walgustust*).

Tartu linnas wiibisime kolm päewa. Linn on wäike ja elanikke on seal ainult 2500. ümber. Majad on wäikesed puuehitused. Turu ääres, mis raekoja ees, on ka mõned kiwiehitused. Üliõpilasi on seal 150 ja teistes koolides umbes 300 õpilast. Silmapaistew on üliõpilaste wormiriie: Nad kannawad kuube kürasiiride wormikuue lõike järele. Jalas on nendel kannuksetega saapad pealeseotud säärtega. Peakatteks on nendel kii-

*) Saksa keeles on see lause järgmine: „Weder Kamtschadalen und Lappländer, ja selbst nicht einmal die Eskimos wohnen schlechter — das findet sich inmitten deutscher Aufklärung."

wer ja külje peal rippub raske mõõk. Ka loengutele ilmuwad nad niisuguses uniwormis Kui kaks üliõpilast akna alt mööda läheb, siis on kannuksete ja mõõga tirin tuppa kuulda.

Kauplusi on linnas wähe ja rahwas elab waeselt.

Mõisnikke elab seal wähe, need armastawad suure linna elu ja asuwad sellepärast Riias.

Tartus wõttis meid wastu Liiwimaa mõisnikkude patriarhi parun Löwensterni perekond. Tema maja on turu ääres, raekoja kõrwal. Wastuwõtmine oli sõbralik. Wõõraste hulgas oli ka krahw de Bray, kes Baierimaalt pärit, aga sündimise poolest prantslane on. Teatawasti põgenes ta Napoleoni wiha eest siia warjule, kellega temal kokkupõrge oli olnud. Mulle räägiti, et tema parun Löwensterni tütre peigmees olewat. Karlowa mõisa omanik, wana Krüdener, keda Karl-Targaks nimetatakse, meeldis mulle wäga. Tema neli poega on kõik muusikalised. Karlowa mõisa saalis pandi meie auks kontsert toime. Pidu hingeks oli igal pool krahw de Bray. Kui krahw de Bray tõesti Löwensterni tütre kosib, siis wõib seda ainult terwitada. See wärskendaks Liiwimaa sakslaste werd. Muidu surewad nad aja jooksul wälja.

Mõisniku seisusest preilide hulgas on wäga ilusaid naisterahwaid ja ballipidu kuningannadeks olid õeksed von Lilienfeldtid: pikad, sihwakad, õrna näoilmega, walkjad juuksed ja suured sinised silmad. Tartu daamid armastawad pööraselt tantsu. Meile, ohwitseridele oli käsk antud palju tantsida. Pidu kestis hommiku kella kolmeni,

aga tants kestis kuni kella 8 hommiku Siis kõlas keset saali komando sõna: „Sadulatesse“. Hobused olid õue peal walmis seatud ja masurka taktis hüppasime sadulasse

Seda kirja kirjutan ma kümme wersta siin pool Walka kõrge mäe peal kaswawa tamme all. Selle tamme tüwe sees on wäike, aga imeilus madonna pilt.

See madonna pilt allkirjaga „Ave Maria“ awaldab iseäralist mõju Olgugi, et mulle katoliiklaste usk tundmata, tunnen selle pildi ees tarwidust palwetada.

Warem olin sellel arwamisel, et kunstnikud seega oma armastatud naisi ülistawad, et nad nendele madonna kuju annawad. Ma sain aru, et kunstnik kujutades poolawatuid huuli, ilusaid juukseid, mis lapsikut, walget otsa piirawad ja waga waadet, mis nôiduslikult mõjub, seega oma paleusele piiramata armastust awaldab, aga selle pildi ees hääbuwad kõik niisugused arwamised kaugusesse ja tahtmata sain aru, et olin andunud palwele, süwenedes usus pildi imetegewasse jõusse, nagu laps . . .

Trommi pôrin kutsub paraadele. Pärast kirjutan edasi . . .

Lühikese waikimise järele seisis kõrtsmik üles, lükkas kord käega üle otsaesise ja ütles siis:

„Jah, sellest jumalaema pildist on lühikese ajaga palju jutte lendu lastud. Isegi karjalapsed teawad temast midagi jutustada . . .“

„Kas Teie ka olete pilti waatamas käinud?“ küsis mõisa kirjutaja wahele.

„Täna hommikul käisin ja selle pildi juurest ma

selle kirja leidsingi. Pilt on wäikene, hästi puukoore sisse raamitud ja on tõesti kena, aga midagi iseäralist ei leidnud minu tuhmid silmad midagi Wene sõjawäelased on pildi alla puukooresse palju ristikesi lõiknud . . ."

„Noh hea küll, ma saadan homme hommiku kirja Walka järele, sest nagu ma kuulsin, jääwat sõjawägi Luke kirikuplatsile mitmeks päewaks peatama. Ehk leidub ka kirjakirjutaja "

Seda üteldes soowis mõisa kirjutaja head päewa ja lahkus.

5. Kääriku wôrendiksaarel.

Tõlliste walla Kääriku talu alt woolab Emajõgi mööda suurt kääru metsanurgas tehes. Ajajooksul on wesi selle kääru sügawaks kaewanud ja päris siis omale rahwa suus wõrendiku s. o. sügawa koha nime, kus wesi keerlewas ringis kaldalt mööda woolab. Wôrendiku kohal wastu wett umbes sada sammu eemal oli wäike saar tammemetsaga. Seda saart kutsuti Kääriku wõrendiksaareks.

Kääriku talu poolt wiis wäike jalgtee purre saarele, mille põhjapoolsel äärel kolm tamme kaswasid. Teisel pool mustawat wôrendikku kaswas pikk männamets, mille ladwad weepeeglis kaugele Emajôe pôhja ulatasid, kuna nende wahel üksikud tormist purustatud, koorest paljastatud tüwed, nagu waremate sambad seisid.

See oli môtete waremate linn, kus meie esiwanemad waimu walda arwasid olewat. Põhjata Emajõe wõrendik piiratuna sünge metsaga, sammeldatud hiigla puude wilus andis kohale ôudse ilme ja sellepärast ei

julenud sinna õhtul ega öösel keegi minna. Üksikud eksijad, kes sinna olid sattunud, teadsid mitmesuguseid ôudsuse jutte puhuda metshaldijatest, kes Uko-tamme ja -waka ümbruses liikusid, missugust nime wõrendiksaarel tugew tamm ja lai kiwi kandsid.

Oli pühapäine keskhommik, kui saare peale keegi noor neiu tuli. Ta oli pühapäewa riides ja oli nähtawasti waikse iseloomuga ehk mõjus tema peale sügisese päewa waikne tragöödia. Ta istus saare läänepoolsele kaldale ühe kännu otsa, et waadata kiwide wahelt jookswat Emajõe sulisewat woogu. Siis heitis ta pilgu üle jôe kôrge männametsaga kaetud Liiwamäe poole, mille kohal, ainult mõni jalg metsaladwast kõrgemal, sügisene päike oma walkjat helki alla saatis. Päikese kahwatanud helk oli imelil. Neiul oli tunne, nagu hangutaks ta kogu loodust, talwe unele ettewalmistades. Siis aga kadus neiu näolt murelik ilme ja ta silmad lõid särama. Ta südamesse asus ônnetunne. See ei olnud aga mitte kewadiste õnnetunnete sarnane, waid oli iseäralik, eleegiline. Ta armastas Urutare poissi Jaani aga tema kasuema, Käärike perenaine Liisu, oli temale ühe wanapoisi eluseltsiliseks walinud. Sellepärast oligi ta meel kurb aga Jaani peale mõteldes, keda ta siin ootas, lôid tema silmad kurbjooneliselt särama.

Siin olid nad õhtuti sagedasti unistanud. Selles kohas oli midagi meelanhoolilikku, mis sarnane nende meeleoluga.

Täna oli kasuema jälle kurjustades seletanud, et tema, Mie, peaks Jaani unustama ja siis oli ta wabisew süda teda sundinud saarele tulema, et Jaani oodata oodates awanesid rõõmutunded walulikkude südamesse tungiwate igatsustega.

„Kus peaks ta nii kaua olema? Ehk olen ma liiati wara tulnud?“ nii môtles neiu ja jäi ootama, kas mitte lähenewaid samme ei oleks kuulda...

Kôik oli waikne. Ainult jôe wesi sulises endiselt.

Ta langes uuesti môtetesse. Ta môtles oma kasuema peale, kes haiglane ja muidu tema wastu hea oli olnud, aga nüüd mehelemineku asjus on ta järelandmata jonnak. Kasuisa, Kaarel, on tema wastu hea aga selles asjas ei näe temal sõnaôigust olewat Ainult kord oli ta julenud ütelda: „Liisu, kas ei oleks parem, kui meie omale noore tööjõu abiks saaksime? Toomas on wanapoolne ja kui meie kord ärakaome, siis jääks kõik majapidamise raskus Maie õlgadele.“

Siis oli kasuwanemate wahel äge sõnawahetus tekkinud, mis kasuema wõiduga lôppes.

Pahanduses perekonnas ja iseäranis weel see, et see teda isiklikult tabas, kaotas temas elurõõmu. Tarwidus kokkukõlas olla oma ümbrusega oli teda siia saatnud, et kord jälle Jaanile kõike oma südame pealt maha puistata...

Ja siis tuli Jaan. Ta tundis seda tema käigust üle purde ja enne weel kui ta temale wastu sai minna, leidis ta ennast tema kaenlas.

See oli kahekordne ônnetunne, millest Emaj˜e woo lüüriline sulin kurba meeleolu kaugele peletas.

„Jaan, ma ootasin Sind kaua!“ ütles Maie wiimaks pead Jaani rinnalt üles tõstes. „Ma olin nagu ilma peata, ega teadnud, mis peale hakata. Kasuema oli täna Sinu peale iseäranis tige Ma ei tea küll, kuidas sellest üle saada, Jõuluks pidawat pulmad olema...

„Ära kurda Maie. Sinna on weel palju aega. Minewal pühapäewal peale lõunat olin môisas ja rääkisin walitsejaga, kes hea mees on. Tema lubas mulle sinna-

poole kutsari kohta ja siis wõime oma tulewiku kawatsusi wabamalt sepitseda "

„Aga kasuema, kas tema siiski Sind sallima hakab."

„Ole mureta, Maie. Ma rääkisin kõik oma loo naisewôtmise asjus temale ära ja tema lubas mind toetada."

„Annaks jumal!" ôhkas Maie.

Kui lõunaaeg hakkas kätte tulema tulid Maiele kodused talitused meele ja nad lahkusid.

6. Külarätsepp.

Teisel päewal lõunapaiku ilmus Tõlliste Mõisaküla rätsepp Kääri Rein Käärike tallu. Ta oli wäike kõhetu mees, umbes kolmkümmend aastat wana, kitshabemega ja kandis pead parema külje peal wiltu. Tema käik oli kerge, aga kindluseta Tema iseärralduseks oli weel see, et ta silmi pilgutas, õlgu kehitas ja läbi hammaste kaugele sülgas ehk nagu rahwas seda nimetas: Kääri Rein laseb „lirtsu". Kui ta wäljas kõndis, siis laulis ta kirikulaule, aga laua otsas istudes ja õmmeldes külapoiste wemmelwärse. Rahwas tähendas tema kohta weel, et sel ajal kui ta weel poismehe päewi ja öid oli elanud, terwe kihelkond tema ööhulkumise jälgi täis oli olnud. Oma elupäewad rätsepa ametit pidades ja laua otsas istudes, naistega keeltpekstes oli ta ôppinud naistele meelepärast olema.

Kui ta keset Käärike talu õue seisma jäi ja pahema käega kääre raputas, tuli temale perenaine wastu ja kutsus tema aita, sest oli ju tarwis rätsepaga hästi läbi saada, muidu rikkus ta riided ära. Perenaisele järele sammudes silmitses Rein elumeheliku harjumi-

sega tema tugewaid käewarsi, laiu õlgu ja tugewaid puusasid.

„Noh, meister puhka jalgu, seni kui sööki walmistan. Pärast otsin kangarulli wälja ja siis waaia, kas saad sellest Kaarlile uut ülikonda teha.“

„Küllap siis näeme,“ sõnas rätsepp ja istus pingi peale. Perenaine ajas enne kassi aidast wälja ja läks siis rehetoa juure sööki walmistama.

„Kuradi raswane eit,“ sõnas rätsepp oma ette. „Just kui môisa karja Juuli.“ Mõtetesse wajudes tuli talle meele, kuidas temale kord Juuli oli ütelnud: „Rein ma armastan Sind meeletult. Ma ei wõi ilma Sinuta elada,“ ja siis hullasid ja möllasid nad Juuliga öid läbi ja tegid halpusi, aga mõni nädal hiljem, oli Juuli ennast Kubja Toomaga abielurahwaks lasknud laulatada. Meelepahaga oli ta Paali Maali kosinud. Pühapäiwiti käis ta siis naise kodus, aga äripäiwil jatkas ta igal wôimalusel oma limast elu.

Wahest oli temal tahtmist sellest jälkusest peaseda, ja siis läks ta kiriku, et mônekopikalise maksu eest pattude andeksandmist saada. See kordus kaks korda aastas aga paremust ei tulnud ikkagi.

Niisugune oli külarätsepp Kääri Rein.

Kui perenaine toidu lauale tõi, algas ta juttu ja nagu harilikult rääkis ta siis hirmu ja õudsuse jutte ning nende tagawara oli temal suur.

„Küll on aga nüüd aeg. Päris hirm on elada. Minewal laupäewal tulnud Laatre Putka talu naised mõisa teolt ja näinud siis oma silmaga kuradit. Esiteks näinud nad oma ees tumedat kogu, mis wasikaks moondunud, siis mullikaks, siis pulliks ja wiimaks hobuseks, kelle pea pilwedeni ulatanud. Lõpuks saanud

hobusest lõngakera, mis suitsu ja auku järele jättes, naistest mõni samm eemal, maa sisse ära kadunud."

„Kes teab, kas jutt õige on. Wahest ajawad teopoisid mõisa rehel olles weel pöörasemaid jutte . . ."

„Tõsi, mis tõsi, sest Putka Mari rääkis ise seda lugu ja miks ta tõsi ei ole, sest Walgjärwe môisate ülemwalitseja sõitnud linnast tulles öösel Sangaste kirikust mööda ja näinud, et kirik säranud tuledes. Kiriku ukse ees seiswate häbitulpade kohal lasknud ta kutsaril hobused kinni pidada ja läinud kiriku ukse peale asja järele waatama. Seal näinud ta palju kirikurahwast. Tulnud tagasi, käskinud hobused ümber pöörata ja köstri maja juure sõita. Läinud siis teine ja äratanud köstri Masingu üles, kuid see ei teadnud sarnasest loost midagi. Saksa nôudmise peale sõitnud köster kirikuni kaasa, kuid siis olnud kirik pime ja uksed lukus."

„Eks need olnud waimud," arwas perenaine Mari.

„Waimud küll, aga kutsar arwanud, et see head ei tähenda Wistist sureb herra warsti ära ja surnudki kolmandal päewal järsku ära."

„Aga, kas Sa Rein ka Tuulemäe jumalaemast oled midagi kuulnud? Su elukoht, Tuuletare, ei ole ju sealt kaugel," päris perenaine.

„Miks ei tea. Terwe Tõlliste Mõisaküla kõmiseb tema imetegudest. Mina ei ole seal juures käinud, aga minu Maali seletas, et tamme koore sees olewat ilus jumalaema pilt ja muud midagi."

„Nii on lugu. Kaugelt kuulus, aga lähedal ei ole sellest ei kihku, ega kahku. Mine Sa tea, kuidas need jutud kõik tekkiwad."

„Jah, räägitakse, et Tuulemäe jumalaema isegi haigeid terweks tegewat ja noori inimesi paari aitawat

minna. Kurat teab ja wôib olla, et ka mõisa karja Juuli teda palumas käis . . ."

„Nojah, see on Sinu wana pruut ja lasksid käest ära minna. Nüüd arwad weel jumalaema süüdi olewat".

7. Môisa Widri.

Rätsepa ja perenaise jutuajamine sai wõõra isiku juuretulemisel katkestatud.

„Tere ôhtust!" kõlas hääl, mille mehehäälel iseäralik naiselik kõla oli.

„Tere ôhtust, Widri!" wõttis perenaine terwituse wastu

Waheajal oli wõõras aida läwele tulnud ja seal rätsepat nähes hüüdis ta: „Waata, Kääri Rein ise siin ja naine Maali palwetab Tuulemäe tamme all. Hi-hi-hi-hi! aga tead ka, mis ta palwetas . . . Hi-hi-hi-hi . . ."

„Kas Sa lontrus pead suud. Ma ei tea, mis sellel hullul lastakse ümberhulkuda? . . ." sõnas rässepp pahaselt."

„Sina hulgud küla naisi mööda. Ma ise kuulsin, kuidas naine palus, et püha jumalaema wôtaks Su meelt parandada ja leiaks abi, et Sa enam ei saaks küla naisi armastada . . ." rääkis Widri kurjustades.

„Hulgus, kui Sa oma loba ei jäta, siis teen Sulle ühe ära . . ."

Mis Sa tahad teha? Tule wälja. Sina mehe wastu ei saa," ja jooksis ise minema.

Paali talu juure jõudes jäi ta seisatama ja waatas tagasi, kas ehk mitte rätsepp tema kannul ei ole.

„Ei ole julgust mehele järele tulla," mõtles Widri ja istus tee äärde maha.

Ta oli tugewa kaswuga rammusa, nagu tardunud näoga ja umbes 30 a. wana.

See oli poollollak mõisa karjane. Karja hoidis ta hästi, aga lõuna waheajal jooksis ta wahest walda mööda ümber ja sellepärast teadis ta kõiksuguseid jutte ajada. Mõisa naised kutsusid teda sellepärast „walla kellaks".

Tee äärel istudes wõttis ta wiimaks „puhust" tüki leiba wälja ja hakkas sööma. Paali talu õue peal perenaist nähes, tõusis ta üles ja läks sinna.

„Tere, perenaine!" hüüdis ta juba eemalt.

„Tere, tere! Kust poolt siis Sina Widri tuled. Sa oled wististi jooksnud, sest pea on Sul higist märg?"

„Kääri Rein tahtis mind tappa", s nas Widri.

„Wõi tappa? Mis Sa siis temale kurja oled teinud?"

„Kurja ei teinud ma midagi Ma jutustasin temale, et tema naine, Tuulemäe Maali, jumalaema pildi ees palub."

„Kas siis see teda wihastas?"

„Wihastas jah! Mina ütlesin, et Maali palub, et Rein ei saaks enam teisi naisi armastada."

Perenaine hakkas naerma. „Noh, Sina Widri ei tee küll muud midagi, kui ajad tühja juttu."

„Ei, see on sula tõsi, kallis perenaine. Ma olin teisel pool puutüwe ja kuulsin kõik," õiendas Widri ja hakkas siis järsku oma warju mõõtma. Kui ta sellega walmis oli, jooksis ta mõisa poole.

„Loll ta on, aga räägib kõiksugu asjad ära. Jumalaema kuju on uus ja sellepärast hakkawad nüüd jutud tema ümber keerlema," arwas perenaine Widrile tagant järele waadates. „Aga waata, kas ei ole see mitte Kääri Rein, kes sealt soo poolt sea sörgis maantee poole tuleb."

„Rein jah!" wastas karjapois, kes karjawits käes Widri juttu oli pealt kuulanud.

„Ta läheb kuulama, kas Widri õigust rääkis wõi läheb Maalile appi paluma."

„Pea poiss suu, muidu pahandad rätsepa ära ja Su kuub jääb siis õmblemata," ütles perenaine kurjustades.

Waheajal oli rätsepp talu tahra-aia taha jõudnud. Ta katsus tähelepanemata mööda peaseda ja hoidis pea maha, aga perenaise uudishimu ei lasknud seda sündida.

„Tere kah, meister. Kuhu siis nüüd tööajal nõnda ruttat. Ega's mõnda õnnetust pole juhtunud. Enne jooksis siit mõisa Widri mööda ja nüüd Sina?"

„Ei midagi, aga tahtsin muidu waatama minna, kas Maali omale abilist sai kartuli wõtmiseks."

„Täna olewat suur palwetamine Tuulemäel, ehk lähed sinna," sõnas karjapois ja kadus rehe nurga taha.

„Kas see kuradi külakell, Widri, siin midagi rääkis?" küsis rätsepp äritatult.

„Ei, ta jooksis maanteed mööda, nagu pöörane, peatas kord, et oma warju mõõta ja pani siis uuesti jooksu, nii et sääred wälkusid. Aga millest ta siis pidi rääkima?" küsis perenaine.

„Ei midagi uut ehk mis wõikski loll rääkida. Tema kõlistab nüüd igalpool, et Tuulemäe jumalaema pildil imetegew iõud olewat."

„Jah seda räägitakse ja Widri olewat peasuurustest kiwidest tamme ümber laia ringi teinud, nagu wanasti wõrendiksaare ohwri kohal olnud."

See hull Widri mingu põrgu!" ütles rätsepp ja ruttas edasi.

8. Kaks kosilast.

Oli sügisene neljapäewane õhtu, kui Warnu talu noor peremees Jakub Õru mõisa kohal maanteelt ära Uniküla mõisa poore pööras. Päike oli juba looja läinud ja kartes, et pimedaks läheb, kiirendas ta oma samme, et weel enne ööd Mustajärwele jõuda. Ta oli kodus asjata aega wiitnud, et wana emale näidata, et temal minekuga Mustajärwele ruttu ei ole. Sellega oli ta ühtlasi ka nagu ennast petta tahtnud, sest kogu pealelõunal ei saanud ta enam tööd teha, waid mõtles kogu aeg Mustajärwe Sohwi peale, keda ta omale tahtis perenaiseks kosida.

Ta oli kewadel kaks wasikat kaswama jätnud, et ühte nendest pulmapäewaks ära tappa ja teist Sohwi kaswatada jätta.

„Kas aga Sohwi nõus on seda kohustust oma peale wõtma," tuli temal järsku meele ja tahtmata jäi ta seisatama.

„Ja miks ei peaks ta mitte nõus olema?" arutas ta edasi.

Kui ta Kiilatsi talu kohale jõudis, nägi ta üle soo Tiri Jaani tulewat.

„Kas tema ka wahest Mustajärwele ei lähe," küsis ta poolkuuldawalt ja kiirendas rahutult samme.

Metsaserwal, kus maanteelt pahemat kätt ära tuli pöörata, peatas ta wähe ja mõtles, kuidas siis lugu areneks, kui Jaan tõesti Mustajärwele tuleks. Jaaniga ei olnud ta kunagi hästi läbi saanud ja sellepärast tekkis tema südames kartus ja pahameel

Et oma ärewust warjata, läks ta jalutades edasi. Keset metsa jõudes nägi ta järsku Jaani oma kõrwal, kes metsast wälja tuli.

„Kah weel nii hilja teel? Nähtawasti juhid Sa oma samme Mustajärwele,“ sõnas ta ilma teretamata.

„Jah, ma tahtsin Mustajärwe peremehelt põrsast osta. Temal olewat neid rohkem, kui ta ise tarwitab.“

Jaanile näis asi kahtlane olewat ja waatas Jakubile usuteledes silmadesse. Kui ta aga Jakubi tõsist nägu nägi, jäi ta uskuma ja seletas, et ka tema Mustajärwele minewat, et peremehega mônda wäikest asja ôiendada.

Siis waikisid nad mõlemad ja olid nähtawasti iseenesega rahul, et teine teist oma walega oli „tüssata“ saanud.

Mustajärwe talu õuewärawa juure jõudes awas Jaan wärawa ja läks üle õue otseteed rehetare poole, Jakubit maha jättes. Wiimane pani wärawa pulka ja läks siis pahemat kätt põhuküüni juure.

Tal oli õnne, sest peremees parandas seal range.

„Tere õhtust!“

„Tere ôhtust! päris hiline külaline.“

„Jah, ei tahtnud tööaega ei enesel ega Sul wiita Tulin päris asja pärast. Kuulsin, et Sul sohkem põrsaid on, siis tulin õnne peale wälja ehk müüd ühe mulle ära “

„Wôiks kah. Jätsimegi paar põrsast rohkem kaswama. Kui lugu nõnda, siis lähme sealauta waatama. Seal tegid ülewaate ja kui Jakub ühe põrsastest oli wäljawalinud, siis oligi peremees nôus seda müüma 10 rubla eest.

„Tubli kewadine pôrsas. Ma oleksin ilma kaup-

lemata wiis rubla rohkem maksnud," mõtles Jakub ja maksis raha ära.

Kui peremees külalise rehetarre kutsus, läksid nad sinna.

Jaan oli juba peretütrega juttu ajamas ja kui peremees Jakubiga sisse astus, algas jutuajamine Jaaniga. Sohwi ei rääkinud. Ta oli ainult kuiwalt tema terwituse „T[illegible]e, Jaan!" üteldes wastu wõtnud ja kuulas siis isa ja Jaani jutuajamist pealt.

Jakubil oli piinlik olla, sest et temale isegi istet ei pakutut.

„Põrsa ostmine läks hästi, olgugi et ma sellepeale wälja ei tulnud, aga kosja asjus tahab lugu kahtlane olla," mõtles Jakub, ega teadnud, mis peale hakata.

Nähes, et täna ikkagi kosja asja ei saa ajada, arwas ta paremaks lahkuda ja jättis pererahwast jumalaga.

„Millal siis põrsale järele tuled?" küsts temalt peremees alles siis, kui ta juba ukse juures oli.

„Ei tahaks nagu äripäewa wiita ehk jätaksime pühapäewa peale."

„See on ükskõik, millal järele tuled," wastas peremees ja jätkas siis juttu Jaaniga.

Jakub awas ukse ja astus mõttes üle kõrge läwe eeskotta. Seal jäi ta tahtmata seisma ja kuulis siis, kuidas Mustajärwe peremees Jaanile ütles:

„Sinu asjast ei tule midagi wälja " Siis aga awati uks ja Sohwi tuli wälja, kui ta just wälise ukse pööra lahti keeras.

„Jakub, ega Sa pahane ei ole?" sosistas Sohwi „Ma ei saanud teisiti. Et teie kahekesi tulite, siis kar[illegible]in, et Jaan Sulle koduteel paha wõiks teha."

„Tule siis pühapäewal põrsa järele," sosistas ta edasi ja enne kui Jakub midagi sai wastata, tundis ta Sohwi käewarsi oma kaela ümber ja tema palawaid huuli oma huultel ning siis järsku oli ta rehetuppa tagasi läinud.

See mõjus Jakubi peale nagu unenägu ja ta oleks wahest weel kauemaks eeskotta jäänud, kui mitte talu-peremehe wali hääl: „Sellest ei tule, Jaan midagi wälja, ega tütar kaubaasi ei ole," teda mõtteta olekust ei oleks üles äratanud.

Ruttu sammus ta üle õue, et enne Jaani tulekut kaugemale saada.

Ta sai just wärawast wälja, kui ka Jaan toast astus ja pikkil sammudel üle õue sammus.

Waikides läksid nad üksteise järel, umbes kümme sammu teineteisest eemal, kodu poole. Isegi teelahk-mel, Kiilatsi talu kohal ei olnud nendel teineteisele midagi ütelda.

9. Tamme kõrtsis.

Laupäewal wara hommikul oli Tiri Jaan linna sõitnud ja jõudis sealt juba keskhommikuks Tamme kõrtsi juure tagasi.

Et Mustjärwel saadud meeletuska eemale peletada, peatas ta seal, sidus hobuse käsipuu külge ja sammus kõrtsi.

Kõrts oli tühi. Wõõra tulekut kuuldes tuli kõrtsi-mees tagatoast wälja ja terwitust wastuwõttes sõnas ta:

„Noh, Tiri peremees on õieti wara linnast tagasi jõudnud. Täna sõitis palju rahwast linna, aga Sina oled esimene tagasisõita. Eks noored ole ikka usinad."

„Mis seal linnas teha? Oma majapidamine kodus ja tee ei ole ka mitte hea. Parem on, kui päewawalgel metsast läbi saan. Pime peale on kardetaw jääda."

„Eks ta õige ole, sest Wilpuse Peeter hulgub jälle siinpool ringi Imelik on aga, et sellest ajast peale, kui jumalaema pilt Tuulemäe tamme tüwel, Õrulaanes enam ühtegi tapmist ega röövimist ei ole olnud."

„Missugune Tuulemäe jumalaema?" küsis Jaan imestades

„Noh, see on imelik, et weel mõnda meest on leida, kes sellest midagi ei ole kuulnud. Meie pool räägitakse temast kõiksugu imelugusid. Siin mäe peal, tee ääres on nimelt suur tamm ja selle tüwe paksu koore sisse on püha Maarja pilt pandud. Nüüd käiwad sinna inimesed palwetamas. Nii palunud Tuuletare Maali, see on rätsepa Kääri Reinu naine, Maarja pidti ees, et mees ei saaks enam külanaisi ja tüdrukuid armastada. Selle tagajärjel olewat nüüd Rein nagu lolliks jäänud: töö ei edenewat ja kardab naisi. Käärike peremehe kuub olewat alles praegu õmblemata, olgugi et nädala algul sinna läks. Warem käisid inimesed Sooru wallas Soonja Indu juure abi otsima mitmesuguse ihu ja hinge häda sees. See mees oskawat „kunstida", aga nüüd lähewad Tuulemäele."

„Mina ei ole küll sellest midagi kuulnud. Olen ju oma töö juures, ega pease wälja.

„Saan aru, aga siin on lugu tõesti nõnda. Tuulemäe Maarja seab noori inimesi paari, teeb haigeid terweks ja nii edasi . . ."

„Kas siis see jumalaema mõnda naisewõtmist wõi meheleminemist juba korda on saatnud?" küsis Jaan wahele.

„Miks ei ole. Postupalu Peeter oli mitu aastat Restu wallas kosjus käinud, aga ikka tulnud tühjalt tagasi. Nüüd aga palunud ta linnast tulles Tuulemäe Maarjat, pandnud sinna kolmekopikulise ohwriraha, nimelt tamme tüwele ja sõitnud siis uuesti kosju ning nüüd on homme pulmad. Toob teine noore perenaise koju Linnast tulles käis ta weel siin sees ja tänas mind, et olin teda õige tee peale juhatanud . . . “

Juttu puhudes oli kõrtsmik klaasi wiina täis walanud ja sõnas siis:

„Noh, katsu wahest wiina kah. Ilm on wesine, külm ja wiin ajab were käima.

„Eks ta ole õige,“ ütles Jaan ja jôi klaasi tühjaks.

„Wala õieti teise jala jaoks kah,“ ütles ta siis ja waatas oma ette maha.

Kui ta ka teise klaasi oli tühjendanud, seisis ta üles, ütles kõrtsimehele: „Head terwist!“ ja sõitis minema

10. Kôrtsilised.

Pärast seda, kui Tiri Jaan oli ära sõitnud, hakkasid linnaskäijaid koju walguma ja selle tõttu oli kôrtsis rohkesti rahwast

Et kõrtsmik jutukas mees oli, siis jäid sinna mitmed linnasõitjad pikemaks ajaks peatama, et hobust puhata lasta.

Kõrtsituba oli wõõraid täis, küll mehi, küll naisi, kes oma kodustest asjust juttu puhusid.

„Kas te olete ka kuulnud, et Käärike perenaine haigeks olewat jäänud,“ küsis Paali perenaine Pärtli perenaiselt.

„Ei ole kuulnud. Tema ongi põdur, olgugi et temal tugew keha on. Jumal teab, mis temal wiga on?"

„Kes nüüd seda teab. Tema elu ei wõiks ju raske olla, sest usin kasutütar on ju igal pool töö juures, küll kodus, küll põllul," arwas Järwe perenaine

„Tarwis homme waatama minna. Ei ole ka enam ammu seal käinud," sõnas Paali perenaine

„Muidugi pead minema, muidu ei kutsuta Sind pulmagi, sest jõuluks pidawat kasutütre pulmad tulema".

„Mis nüüd tollest. Meie oleme piirirahwana alati hästi läbi saanud ja kasutütar on seda wäärt, et ta omale tubli mehe saaks."

„Jah, seda arwad Sina küll, aga Käärike perenaisel on teine arwamine. Tema ei hinda inimese wäärtust, waid hiilib mammona poole, mida koi ja rooste häwitawad," tähendas Järwe perenaine.

„Sinna on weel palju aega ja wahepeal wõib kõik teiseks muutuda," ütles üks kõrtsilistest nende jutu wahele

Järsku kõlas kõrtsiukse taga metallikõlaline naer. Siis läks uks prantsates lahti ja sisse tormas Widri.

„Hi-hi-hi-hi! Jumalaema lõi Tiri Jaani nina katki . . ."

„Mis Sa hull räägid," ütles kõrtsimees kurjustades.

„Hi-hi-hi-hi! lõi jah . . . Mina ise nägin."

„Nüüd on Widri päris hulluks läinud," sõnas Paali perenaine.

„Lõi jah, ise nägin," kordas Widri uuesti. „Tiri Jaan palus tamme all jumalaema, et ta temale Mustajärwe Sohwi naiseks annaks ja siis kukkus tamme tõru tema suure nina peale ja lõi selle weriseks. Kui ma

tamme taga naerma hakkasin, kahmas ta piitsa ja tahtis mulle lüüa, aga Widril on head jalad ja need peastsid."

Kõik hakkasid naerma ja Urutare Hendrik ütles kõrtsmikule, et ta selle nalja eest Widri jaoks klaasi täis peaks walama.

„Widri, tule siia ja wôta hirmu peale wiina," ütles ta siis Widri poole pöördes.

„Kohkusin jah, hi-hi-hi-hi! Tiri Jaan on kuri mees. Ta jooksis mulle werise ninaga järele, aga Widril on head jalad. Hi-hi-hi-hi!"

„Jäta oma lori ja tule joo oma wiin ära," ütles kõrtsmik, kellele Widri jutt ei meeldinud. „Ja siis katsu, et koju saad."

„Kõrtsi isand, ära ole kuri. Tiri Jaan palus: Püha jumalaema anna mulle Sohwi naiseks ja pani selle raha tamme juure peale," ütles Widri ja näitas kolmekopikulist raha.

„Jäta kord oma lori ja joo wiin ära Sa ei tunnegi Tiri Jaani," rääkis kõrtsmik pahaselt

„Wõi ei tunne, hi-hi-hi-hi! Suur werine nina, mustad juuksed, kulli silmad, suur rusikas . . ."

Kôrtsilised plahwatasid uuesti naerma.

„Widri, katsu et Sa minema saad, muidu tuleb Jaan ja lööb Sind maha," ütles keegi kõrtsilistest.

„Hi-hi-hi-hi! Ei tule, tema jalg jäi männa juure taha kinni. Jaan kukkus werise ninaga liiwa sisse ja mina jooksin mäest alla . . ."

Keegi kôrtsilistest wõttis Widril käest kinni, wiis ta laua juure ja andis wiinaklaasi kätte: „Joo nüüd wiin ära."

„Jah, joon," oli wastus.

Tühja klaasi laua peale pannes, waatas ta kord lakke, siis ukse poole ja jooksis uksest wälja.

„Niisugune hull ei ole küll muud kui külakellaks. Nüüd käib ta igapäew tamme juures ja otsib raha, mida palwetajad sinna maha pannud“, seletas kõrtsmik.

„Pidi ju teine Kääri Reinu käest ka kord peksa saama“, tähendas Paali perenaine.

„Kas siis Kääri Rein ka seal palumas on käinud, temal ju naine käes?“ küsis keegi pika habemga wõõras mees

„Tema küll mitte, aga tema naine ja Widri läinud Käärike tallu, et Reinule seda ütelda.“

„Mine tea hullu juttu,“ sõnas kõrtsmik wahele.

„Hull on ta küll, aga räägib kõik ära,“ tähendas Järwe perenaine wahele.

Kui uusi kõrtsilisi juure tuli, waikis jutt ja Tõlliste mehed läksid üksteise järele wälja, et koju sõita.

11. Käärike leinapäewad.

Käärike peremees Kaarel oli lühikese raske haiguse järele surnud. Warsti peale mehe surma hakkas perenaine Liisu kasutütrele peale käima, et ta nüüd kohe peaks mehele minema, sest peremeest olewat waja ja kuub, mis surma tõttu pooleli õmblemata, wõiks wäimehe pulmakuueks saada. Tema ise olewat wigane ja ei suutwat talu pidada.

Hommikul, kui perenaine kord jälle kasutütre „jonnakust“ murda tahtis, ütles Maie temale kindlasti „ei“ ja jooksis siis ise nuttes lauda juure, et lehmi lüpsta. Laudas wiskas ta lüpsiku käest maha, jäi lauda läwele seisma, ja waatas kurwalt oma ette maha, aga

pannud tähele, et karjapois üle õue alla jooksis. Alles siis, kui poiss hüüdis: „Maie! Perenaine kukkus ahju ette maha," kohkus ta oma mõtetest, aga ei suutnud ennast siiski paigastki liigutada. Ta näol oli kiwistatud ilme.

„Maie! Perenaine kukkus surnult maha!" hüüdis poiss uuesti nutuse häälega.

„Surnud!" tuli üle Maie huulte ja puhkes nutma.

„Maie! Tule mäele, perenaine on ahju suu ees maas".

Nüüd alles sai ta enese üle wõitu ja jooksis rehetoa juure.

Perenaine oli reheahju kolde ette maha kukkunud. Kui Maie tema kõrwale põlwili langes, olid ta käed juba külmad. Nõutult jäi ta surnu kõrwale põlwitama ja langes siis nuttes oma kasuema tardunud rinnale. Siis tuli temale mõte, et surnut ometegi ei saa sinna jätta, aga kuidas suudaks ta teda peseda ja asemale tõsta.

Wiimaks tuli otsusele, et on tarwis naabrite juure abi otsima minna. Karjapoissi surnu juure jättes, läks ta naabrite juure, kust ta peagi mitme naisega tagasi tuli.

Kui kari lõunaks koju tuli, oli surnukeha juba lautsil. Naabri naisi surnut walwama jättes, sõitis ta ise mõisa, et mõisast puusärgi jaoks laude tuua. Et temal kedagi meesterahwast majas ei olnud, sest poiss oli teol, siis lubas walitseja puusärgi tegemist mõisa tiisleri kätte anda.

Nii sai ta sellest murest lahti ja tagasitulles käis ta Urutare juures, et Jaani käest nõu küsida, sest raske oli temal karjapoisiga talu pidada ja siis weel matused.

„Jaan, ma olen nagu pea kaotanud. Ei tea tõesti mitte, kuidas asju edasi ajada. Küll on hirmus, et kasuema just nüüd pidi surema. Mis pean ma peale hakkama "

„Maie, ära heida meelt. Küllap jumal kõik asjad hästi juhib. Hakka aga südilt peale ja kõik läheb hästi. Õhtul lähen muidugi alla ja siis wõin Sulle mõnes asjas abiks olla "

„Kuidas saan ma „peijest" üle. Kes kaewab haua..."

„Ära mureta Maie. Matused on pühapäewal ja siis on asi kergem korraldada. Ma tulen ka sinna."

Jaan saatis Maie wankri juure.

„Aga Jaan, kuidas saan ma puusärgi ära tuua?"

„Selle toon ma homme õhtu ära. Ole päris mureta."

Koju jôudes leidis ta palju wõõraid ees, nii et Maie päris ära kohkus.

„Mis pean ma selle karjaga peale hakkama ?" ohkas ta wärawast sisse sôites.

Kui ta hobuse rehe kõrwale ajas, piirasid teda naised sisse.

„Tere kah, Maieke! Küll on aga Sul waesekesel nüüd palju tegemist Eks ole raske, kui ühtegi meestehinge majas ei ole," algas piiriperenaine Anu juttu.

„Ära karda, ega abiliste poolest puudust ei ole," ütles Sillaotsa Leenu pilkawalt tee poole näidates. „Waata, sealt tulewad kaks perenaise täditütart pooljookstes alla, nagu oleks neil Soodoma hukatus kannul "

„Pila Anu ja Nõia Leenu tulewad warandust jagama," tähendas keegi kolmas naisterahwas wahele. „Räägiti ju, et kadunul hõbetaaldrid olewat, mis ta Maiele kaasawaraks kogunud ."

„Ja kardawad nüüd, et Maie waranduse kõrwale

toimetab," tähendas piiriperenaine. „Nendel kaarnatel ei ole mingisugust õigust kadunu waranduse peale."

„Muidugi ei peaks nad siit midagi saama. On ju Maiel küllalt tööd ja waewa olnud ja siis weel haige kasuema tujud . . "

„Mis nüüd sellest rääkida," sai Maie Sillaotsa Leenule wahele ütelda. „Nüüd olge head inimesed ja aidake mind matuste korraldamisel."

„Muidugi aitame," sõnas Sillaotsa Leenu äritatult. „Aga waadake, kaarnad on juba õue wärawa juures. Lähme tuppa."

Naised läksid tuppa ja Maie ruttas hobust koplisse wiima. Kesk õue tulid pereuaise täditütred temale wastu.

„Tere kah, Maie. Wõi päris üksi talitad," sõnas Pila Anu.

„Tere, tere! Olete ka juba meie õnnetusest knulda saanud . . . Pean ikka tegema, sest peale karjapoisi ei ole ühtegi teist hinge majas," wastas Maie.

„Mis Sa nüüd nutad?" trööstis Nõia Leenu. „Ega siis Sinu asi nõnda paha ei olegi. Kadunu oli kokkuhoidja ja jättis Sulle hea noosi pärida. Olewat ju teisel isegi hõbe taaldrid tagawaral."

„Mina ei tea tema hõbe taaldritest midagi. Tegin tööd ja sain riiet . . ."

„Ära salga kedagi," rääkis Pila Anu wahele. „Kadunu rääkis mulle ise. Wii nüüd peale hohune kopli, küllap pärast räägime."

Mõlemad naised ruttasid rehe poole ja Maie läks hobusega õuewärawast wälja.

* * *

Tagasi tulles läks Maie aita, langes seal oma woodi ette põlwili ja pead wastu karedat wooditekki wajutades hakkas ta kibedasti nutma Ta ei olnud kõigel ajal waranduse peale mõtelnud ja nüüd ilmusid juba wara jagajad. Mahajäetuna tundis ta enese olewat ja môteldes sellepeale, et ta oma wanemad wäiksə lapsena oli kaotanud, täitis tema hinge kibedusega. Oma abitu seisukorda, ilma tulewiku wäljawaateta, ettekujutades, tõstis ta oma pea üles ja waatas siis nagu abiotsiwalt ringi: tühjus aigutas temale igalt poolt wastu... Waluhoog käis nagu nool tema kehast läbi ja siis puhkes ta uuesti nutma, ega pannud tähele, et keegi wôõras aida läwele oli ilmunud. See oli Järwe perenaine.

„Ära heida meelt Maie! Jumal on Sulle hea terwise kinkinud ja Sa oskad tööd teha. Kui nad Sind lagedale jätawad, siis tule minu juure. Mina olen juba wana ja tarwitan abi."

Maie waatas üles, ega teadnud, mis wastata.

„Ma ei karda oma tulewiku pärast," ütles ta wiimaks, „aga walus on kuulda, et nad juba nüüd kadunu warandust hakkawad jagama..."

„Lase neid jagada. Nüüd aga tule ja kutsu kari koju. Päike läheb looja ja Sa ei jõua muidu oma talitusega enne öötulekut walmis saada."

Meeletuletus majatalituste kohta andis noorele neiule uut jôudu ja ta ruttas wälja.

„Tee nüüd peale oma talitusi, mina lähen rehetuppa warajagajate juure, et neid taltsutada, muidu lähewad päris hulluks," sõnas Järwe perenaine ja waatas Maiele järele. „Oleksin õnnelik, kui omale niisuguse tubli inimese maija saaksin."

Rehetuppa jôudes nägi ta Pila Anu surnu lautsi kõrwal põlwitamas.

„Jah, nüüd on ta surnu!“ nuuksus Anu. „Jaanipäewal lubas mulle weel uue seeliku tarwis riiet anda... Jah, seda ta lubas, seda wõin ma jumala ees tõendada...“ Siis ajas ta ennast pôlwili olles ülespoole, wõttis surnu käe oma pihku ja nuuksus edasi: „Küll on raske nii armast inimest järsku kaotada... Kes teab, kus ta hõberaha on? Kui ta elas, siis ei unustanud ta mind kunagi ära... Jumal andku temale tema patud andeks...“ Siis tõusis ta üles ja waatas ringi: „Peaksin ôieti Maie ülesotsima, tema peaks ikka teadma...“

„Kuule Anu, Sina lase ikka surnu mahamatta ja hakka siis päranduse peale môtlema. Maiel on isegi iga sõrme jaoks kümme tööd ja nüüd ei anna Sa surnule ka enam rahu. Mis ütleks ta, kui ta Su juttu kuuleks.“

„Jäta Sina oma teraw keel, mina olen tema lihalik täditütar ja sain kadunuga alati hästi läbi...“

„Jah, meil on täielik õigus tema waranduse üle walwada,“ täiendas Nõia-Leenu.

Ei tea kui kaugele tüli oleks läinud, kui mitte Urutare Rein ei oleks sinna tulnud. Ta tungis naistesalgast läbi, jäi surnu ette seisma, wõttis mütsi peast ja hakkas palwesônu ütlema. Kõik langesid põlwili. Palwet lõpetades ütles ta: „Jumal! Ära nuhtle meid mitte meie pattude järele ja ole armulik meie kõikide wastu. Sina, jumal, oled armulik ja helde. Meie inimeste mõtted ei ole mitte jumala mõtted. Mis jumal teeb, on ikka hea. Armuline jumal, anna rahulist hingamist kadunu pôrmule ja awa tema hingele taewa uksed. Jumala arm olgu meie kõikidega. Aamen.“

Palwetajad tõusid püsti ja lahkusid üksteise järele. Ukse peal ütles Pila Anu oma täditütre Leenule: „Homme tuleme tagasi, muidu wõib warandus laiali minna."

* * *

Kui Maie karjatalitusega lõpule oli jõudnud ja karjapoisi koplisse hobuse järele oli saatnud, leidis ta tühja rehetoa eest. Külalised olid surnu üksi jätnud.

Üksi olles surnuga tühjas, hämaras rehetoas tundis Maie õudust. Ta langes lautsi ette põlwili ja palwetas. See mõjus rahustawalt.

Siis istus ta madalale kolmejalgsele pingile. Jõuetult langesid ta käed rüppe.

Tema silmade ette ilmus kurb lapsepõlw. Wiieaastasena oli ta ilma ema ja isata jäänud. Waene, lesk naine, kellel Uniküla Päidu talu maa peal oma onnike oli olnud, oli teda kaswatanud ja siis andis ta tema seitsmeaastaselt Käärikele karja. Siin oli ta kasulapsena üleskaswanud ja nüüd oli jälle üksi, mahajäetuna, nagu lind oksa peal. Olgugi, et kasuema teda wastu tahtmist oli püüdnud mehele panna, armastas ta teda.

„Kasuema, miks jätsid Sa mind maha," ohkas ta. „Mispärast on saatus minu wastu nõnda karm."

Ta tõusis istmelt, wõttis walge liniku surnu näo pealt. „Kasuema, maga rahuga!" sõnas ta siis ja andis surnu huultele suud. Siis kattis ta liniku jälle surnu näo peale ja mõtles just wälja minna, et õhtusööki walmistama hakata, kui karjapois ja Jaan rehetuppa astusid.

„Tere õhtust, Maie!"

„Tere õhtust, Jaan! Wäga hea, et Sa tulid.

Päris õudne on üksi olla. Kõik päew oli siin rohkesti inimesi, aga seni kui karjatalituses kinni olin, olid kõik ära läinud. Mis pean ma nüüd üksi peale hakkama?"

„Ära nuta, Maie! Ma jään walwama."

Maie waatas temale tänulikult silmadesse, palus teda pingile istuda ja läks siis ukse poole, et aidast leiba tuua. Karjapoisil käskis ta kuiwi oksi kotta kanda, et leent keeta.

Ukse juures jäi ta aga seisma ja waatas tagasi. Järsku jooksis ta Jaani juure ja suudles teda.

„Jaan, ma armastan Sind! Sa oled ainus inimene, kes minu saatusest soojalt osa wõtab- Ainult Sinu lähedal tunnen jälle elust mõnu. Ma olin päris meelt ära heitmas, nüüd tunnen jälle soojust oma ihus."

Nuttes langes ta Jaani rinnale.

Karjapoisi tagasitulek äratas neid armastuse mõnususest. Maie wabastas ennast Jaani kaisutustest ja ruttas wälja.

Jaan oli pärast seda kni ta Maie Urutare juures oli olnud, mõisa läinud, et teada saada, millal puusärk walmis saab ja oli siis mõisa walitsejalt wäikese õli lambi laenanud. Selle pani ta nüüd ahju äärele ja süütas põlema

Õlilambi tuli heitis walgust suitsust mustunud rehetoa seinte ja parte peale. Surnu nägu oli linikuga kaetud ja rinna peale kokku pandud käed andsid surnule magaja ilme, kes rahulikult uinub.

Jaan tõmbas kolmejalgse pingi lautsilt wähe eemale, seadis selle tasasema pinna peale ja wõttis istet.

„Maie keedab koa juures leent," mõtles ta. „Läheksin parema meelega sinna, aga lubasin surnu walwajaks jääda."

„Kui karjapois tuleks, läheksin siiski alla, aga nähtawasti ei tule tema enne Maie mäele. On aga need naised. Päewal oli neid peale kümne siin, aga nüüd jätawad Maie üksi surnu juure. Ega siis karjapoisist temale mingit abi pole,“ nii eietas ta mõttelõnga ja ootas Maie.

* * *

Peale õhtusöögi läks karjapois magama ja Maie Jaani jäid surnut walwama.

Nad arutasid pikalt ja laialt oma tulewiku wäljawaateid ja tulid lõpu otsusele, et Käärike talupidamise ja päranduse asjus ei maksa pärijatega waidlema hakata. Jaan pani suuri lootusi kutsari koha peale, mida temale Tõlliste mõisa walitseja oli lubanud, kuna Maie esialgselt Käärikele jääks, kuni asjad selgunud.

Kui kukk peale kesköö rehe peal laulma hakkas, tulid Maiele majapidamise ja matuse mured meele.

„Homme ôhtu oleks tarwis surnu puusärki panna, aga kes wõtaks selle waimuliku talituse oma peale ja kes saadaks pühapäewal kadunu põrmu siit wälja wiimsele rahuteele. Meil Tõllistes ei ole kooliõpetejat. Kas ehk kutsuda Teie Reinu? Tema oskab ka palwet pidada, aga ta ei oska laulda.“

„Sinul, Maie, on küllalt tegemist kodus ja Sinul juba aega ei jatku wäljaspool asju ajada. Surnu puusärki panemise wôiksime pühapäewaks jätta. Kui puusärgi järele sõidan, siis lähen Sooru mõisa ja kutsun sealt Sooru kooliõpetaja Pähkle Andrese surnut puusärki panema ja ära saatma. Tema on kaunis sônakas mees ja oskab ka kirikulaule laulda.“

„Ja kes läheks hauda kaewama?“ küsis Maie.

„Homme tuleb Sinu poiss Peeter teolt koju ja

pühapäewa hommiku wõiksid nad meie Reinuga hauda kaewama minna."

Rehetoa peal hakkas kukk laulma.

„Ongi juba kesköö käes. Kuule, Maie, Sina heida asemale puhkama, muidu ei suuda Sa kõigele wastu panna, mis Sind neil päiwil ootab Mina jään walwama."

„Ma tahaksin aga siiski walwada oma kalli kasuema juures," sônas Maie ja läks surnu juure. Linikut näo pealt ära wôttes langes ta põlwili ja palwetas

„Kas tead, Jaan," ütles ta ülestõustes. „Mul on arwamine, et kasuema nagu ei olekski surnud. Waata tema palge ei ole sugugi kollaseks läinud. Näib, nagu olekski puna palgel . . ."

„Jaan!" rääkis ta siis edasi. „Ma tahaksin tema eest palwetada. Kirik on kaugel ja kinni, aga ma mõtlen jumalaema pildi juure palwetama minna. Päewal ei ole mul aega, aga öösi kardau ma sinna minna. Kas Sa, Jaan, ei saadaks mind sinna. Palwetaksime kahekesi tema eest . . ."

„Kui Sa seda tahad, siis olen ma nõus ja wôiksime pühapäewal, hommiku wara minna, nii et päikese tõusuks tagasi saaksime."

„Jaan, Sa oled wäga hea," ütles Maie ja suudles teda. „Kui kasuema oleks teadnud, kui hea süda Sul on, siis ei oleks ta meie abielule wastu seisnud. Pühapäewal tahame tema eest kõigest südamest paluda "

Kui koitma hakkas, lahkus Jaan, et oma koduse töö juure minna. Maie saatis teda wärawani.

12. Matusepäew.

Oli selge sügisene hommikupoolne öö, kui Maie ja Jaan Käärike talu ôuest wälja sõitsid. Nad sõitsid

Tuulemäele, et kadunu eest palwetada. Kui nad Tuulemäele jõudsid, waldas loodust weel üldine öörahu.

Sõnalausumata wõttis Maie Jaani käest kinni ja siis läksid nad suure tamme juure, mis maanteest mõni kümme sammu eemal oli Tamme tüwel wäikest jumalaema pilti nähes jäid mõlemad seisatama Siis tõmbes Maie Jaani kättpidi lähemale. Wäikest ôliwärwi pilti nähes, mis jumalaema lapsukesega kujutas, langesid nad sõnalausumata pôlwili ja palwetasid.

„Jumalaema! Anna minu kasuemale elu tagasi. Ta ei ole weel surnud, seda tunnistab tema näojume. Anna mulle tema tagasi," õhkas wiimaks Maie ja hakkas ise nutma.

„Maie, nüüd peame wahest ruttama, et koju tagasi saame," ütles Jaan, teda üles aidates.

„Jaan! Ma usun, et jumalaema minu palwet on kuulnud, sest nagu wastuseks, käis kahin läbi tamme ladwa."

Jaan waikis.

„Ma ei tea isegi, kuidas seda arwata," rääkis Maie edasi, „aga minu südames on rahulik kindel usk, et minu palwe on kuulda wôetud."

„Jumal andku seda," ütles wiimaks Jaan.

„Jah, jumal andku seda ja ta annab seda. Ma lähen rahuliku südamega koju."

„Mis jumal teeb, on ikka hästi," sõnas Jaan.

Siis läksid nad wankri juure ja sõitsid koju.

Päike ei olnud weel tõusnud, kui nad Käärike talu õuewärawast sisse sõitsid,

Jaan läks hobust kopli wiima ja Maie karja metsa saatma.

Kui ta tagasi tuli ja Jaaniga puusärki surnulautsi kõrwale seadsid, sõitsid esimesed matuslised õue.

Need olid kaugemalt sugulased.

Kohalikkudest sugulastest ilmusid kõige pealt Pila Anu ja Nõia Leenu ja sugulaste ühisel nõudmisel wiidi surnu pôhuküüni, olgugi, et Maie selle wastu ägedalt protesteeris. Öeldi Maiele lausa: „Sinul ei ole siin midagi ütelda".

Kui keskhommikuks ka Sooru walla kooliõpetaja Pähkle Andres kohale jõudis, algas waimulik talitus osalt pôhuküünis, osalt õue peal, sest et kõik rahwas põhuküüni ei mahtunud.

Kirikulaulu järele langesid kõik palweks põlwili ja Pähkle Andres palwetas: „Armas Jumal, taewas! Sinu ette langeme pôlwili ja tõstame oma käed palwes Sinu poole, nagu lapsed oma isa paluwad. Ole meile kõikidele armulik ja anna meie patud andeks. Anna sellele ôele, kes surma läbi meist on lahkunud, uut elu Sinu püha äranägemise järele. Surma astel on murtud ja meie pärime elu. Jumal ja taewane isa! Sa ei ole mitte kohtunik, kes oma lapsi nuhtleks wihaga, kui nad Sind südamest paluwad. Isa taewas, Sa armastad oma lapsi, kes siin all põrmus, sest meie oleme Sinu weres uuesti sündinud. Meil on Jumala werd südames, sest meie palume tema poole „Issa meie"! Jumal ei ole mitte kaugel meist. Ei, ta on praegu meie keskel ja kuuleb meie palwehäält. Meie isa on Armu Jumal.

Jumal on waim, ütleb püha Peetrus ja sellepärast teame meie, kelle wastu meie „Isa" hüüame. Jumal on waim ja kes waimus sünniwad, saawad Jumala lasteks.

Taewane Isa, Sa olet elawate Jumal ja wiid meie lahkunud ôe uude ellu. Sa awad temale uue elu wärawad.

Meie usk ütleb, et Sa meie palwet oled kuulnud. Aamen!"

Selle järele tõusid palwetajad püsti ja Pähkle Andres luges käsi üles tõstes surnule õnnistamise sõnu.

Kui kooliõpetaja puusärgi põhja parema käega kolm risti oli teinud, asusid lähemad sugulased surnu juure, et teda puusärki tõsta.

Maie oli talitama saadetud, ega lubatud temal isegi surnu puusärki panemise juures wiibida, kuna jälle Jaan wankrid korda seadis surnuaiale sõitmiseks.

Kuus sugulast korraldasid surnu ümber Pila Anu ja Nõia Leenu tõstsid jalust ja teised pea poolt.

Kuid siis juhtus midagi iseäralikku Surnu awas silmad ja hüüdis kurjalt: „Mis Teie minust tahate?"

Kõik kohkusid ja lasksid surnu puusärki kukkuda. Tõusis rüsin, sest igaüks kartis surnut, kes rääkima oli hakkanud. Pila Anu oli hirmuga maha kukkunud ja kui ta üles sai, olid teised kõik juba kadunud. Nähes, et surnu puusärgis ennast istukile ajas, jooksis ta karjudes rehe poole.

Maie oli koa juures sööki keetmas ja kui ta nägi rahwa jooksu õue peal, ei teadnud ta asja kuidagi seletada.

Koa läwele tulles, nägi ta Pila Anu hullumeelset jooksu ja tema karjumist:

„Püha jumal, tule ise appi! .. Lilsu istus üles. Põgenege, ta on kurja täis . . ."

„Kasuema elab!" tärkas Maiel pähe.

„Kasuema elab!" kordas ta kuuldawalt, laskis kulbi käest maha kukkuda ja jooksis põhuküüni juure.

„Kasuema elab!" hüüdis ta kolmat korda, kui ta surnut puusärgis istumas nägi.

„Maie!" ütles perenaine ja siis wajus ta keha jõuetult puuräki tagasi.

„Kasuema! Ara sure!" hüüdis Maie nuttes puu-

särgi ette põlwili langedes. „Ara sure! Ma palusin jumalaema Tuulemäel. Ta on minu palwet kuulnud. Sa elad, Sa pead elama. Meie palusime Jaaniga...“

Suud andes tõstis ta kasuema pead wähe ja kui siis wiimane silmad jälle lahti lôi, sônas ta:

„Sa elad! Sa pead elama.“

Jaani oma kõrwal nähes, ütles ta: „Jaan, too aidast tekk. Kasuemal on külm. Siis wiime ta sooja rehetuppa

Kui Jaan tekiga tuli, sõitis wiimane matusline talu ôuewärawast wälja.

„Maie, too mulle juua!“ sõnas haige uuesti silmi awades.

Jaan seadis haigele tekki peale ja Maie jooksis rehetoa juure. Kohkunult jäi ta seisma, kui ta oma ees tühja rehetuba nägi.

„Mu jumal, kas siis kõik on põgenenud...“ sõnas ta imestades. Kahmas siis kruusi pidulaualt ja jooksis allikule wett tooma.

„Jaan, kõik on ära läinud. Rehetoas ei ole ühtegi hinge. Kuidas saame kahekesi haige mäele?“

Wastust ootamata langes ta puusärgi ette põlwili ja niisutas haige huuli karastawa allika weega.

„Las nad minna“, sõnas haige tasa. „On parem.. Ma ei taha neid näha *).

Kui haige magama jäi, ruttasid Maie-Jaani rehetoa juure, et woodit rehetuppa wiia.

Tagasitulles leidsid nad haige rahulikult magawat. Tasane hingamine oli tõenduseks, et ta elas.

Tänutundel palwetas Maie ja tänas jumalat, et ta

---

*) Otto Willem Masingu „Maarahwa Näddalaleht“ kirjutas sellest tôestisündinud loost 1821. aastal nr. 22.

tema palwet oli kuulda wôtnud. Õnnetundel suudles Maie haige kätt. Haige lõi silmad lahti ja Maie ning Jaani oma juures nähes, ilmus tema huultele naeratus.

„Lapsed, nüüd aidake mind siit puusärgist wälja. Elu-inimesel ei ole sünnis siin lamada. Ma tahaksin katsuda, kas mu jalad kannawad mind. Ma tunnen une järele oma kehas jälle soojust ja jõudu," kôneles ta tasa.

Nad aitasid teda üles ja môlemate üllatuseks suutis ta nende najal omal jalgel seista. Tekki ümber pannes wõtsid nad haige oma wahele ja wiisid ta rehetoa juure. Wäsinult jõudis ta sinna ja läks woodi.

„Maie, armas laps, keeda mulle piima. Seniks jääb ehk Jaan minu juure. Ma kardan üksi olla, ehk tuleb mõni „peijelistest" tagasi ja see äritaks mind," sõnas haige.

„Ma lähen kohe. Mul on kojas tuli paja all ja hommikust piima on ka järele jäänud," wastas Maie ja läks.

„Kuidas on, perenaine Sinu terwis. Ega Sa kuskil walu ei tunne?" küsis Jaan.

„Ei walutundeid ei ole, aga ma olen wäga jõuetu. Kõndimine oli wäsitaw."

„Noh, siis wõime loota, et terwis paraneb ja aegamööda tuleb ka jõud tagasi."

„Ma loodan küll. Anna, Jaan, oma käsi, ma tahan Sind tänada, et oled Maiel abiks olnud Ma ei taha Teie headust unustada . . ."

Wiimaseid sõnu rääkis haige tasa, siis wajusid ta silmad kinni. Jaani kätt kinni hoides jäi ta magama.

Haige wiimased sõnad mõjusid liigutawalt Jaani peale.

Kui Maie keedetud piimaga mäele tuli, magas ta weel.

„Lase teda magada, see annab jôudu,“ sosistas Jaan.

Maie pani piimanõu woodi ette pingile. Jaani kätt haige käes nähes läksid ta silmad niiskeks ja tasa sosistas ta:

„Mu hea kasuema!“

* * *

Õhtul, kui Jaan ära läks, oli haige seisukord hästi paranenud.

13. Kääri Reinu waimud.

Kääri Rein oli wiimasel ajal, nagu waimuhaige ümber uitanud, ega teinud tööd. Kui aga jutt Käärike Liisu ellutulekust külas laiali lagunes ja nimelt, et jumalaema Maie ja Jaani palwe peale temale uue elu oli annud, tärkas rätsepas mõte ka paluma minna, et ta oma jôu jälle tagasi saaks. Seda mõtles ta mitu päewa ja oli kodus aga ikka ei leidnud ta enesel sedawõrd jôudu, et jumalaema pale ette minna.

„Lähen õieti kõrtsi ja wõtan wiina,“ sõnas ta ühel õhtul oma ette ja tõmbas siis kuue selga, wôttis raha kaasa ja läks.

Tema naine oli metsa läinud, et lehma koju tuua. Kui ta koju tuli, ei leidnud ta meest kodus.

„Rein on küll päris peast segi, istub ja unistab ehk jookseb jälle ringi, nagu marukoer ja seal juures jääb ta igapäewaga kõhnemaks. Tarwis mõne targa juure minna. Muidu läheb wahest päris hulluks ja mis pean ma siis temaga peale hakkama,“ nii môtles Reinu

naine ja istus onni läwele. „Kui läheksin Soonja Indu juure? Ehk teab tema mõnda abi?“

Wiimaks tõusis ta üles ja ütles poolkuuldawalt: „Jah, homme hommiku lähen Soonjale.“

Rein oli wahe ajal kôrtsi jôudnud Ta istus laua ääres ja tühjendas wiinaklaasi.

„Anna teine weel!“ ütles ta kõrtsmikule

„Mis siis Sinuga täna on juhtunud, et nüüd päris üksi purjutama hakkad?“ küsis kõrtsmik ja walas klaasi täis.

„Kui ei ole surma tõbi, siis saab wiinast ikka abi,“ oli wastus ja jõi wiina klaasi ühe „sõõmuga“ tühjaks. „Käärike Liisu tegi jumalaema jälle eluinimeseks ja mina tahan katsuda, kas mind wahest wiin ei aita.“

„Hakka jälle tööle, siis saad terweks. Töö on sinusugusele kõige parem rohi. Jäta külanaised peast ja ela nagu mees.“

„Mis külanaised? Jäta oma lori ja kalla weel.“

„Noh, Sinuga nüüd küll enam head lugu ei ole. Selle kallan weel, aga rohkem ei anna. Mine koju, maga oma pea selgeks ja asu tööle.“

„Tee siis, kui ei saa,“ sõnas rätsepp ja jõi klaasi tühjaks.

„Nüüd mine koju,“ ütles kõrtsmik ja pani wiinapudeli laua pealt ära.

Rätsepp maksis raha ära ja läkski.

„Nüüd lähen jumalaema paluma,“ ümises ta oma ette ja läks raskelt mäest üles. Wiina môju nagu kerkis wärske ôhu käes ja pani mehe waaruma. Mäe kallakul jäi ta suure männa najale toetades seisma. Üleswaadates nägi ta Kajaja poolt kahte noort naisterahwast tulewat. Paksud juuksesalgad rippusid nendel

üle selja kuni puasadeni. Kaelas särasid kudrusread ja ümmargused puusad olid meeldiwad.

„Kurat, need tulewad minu juure," ütles ta enesle

„Rein, ole mees ja mine wastu," julgustas ta ennast ja katsus naisteraswastele wastu minna, aga kukkus maha. Kui ta jälle istukili tõusis, nägi ta, et naisterahwad tema lähedale olid jõudnud. Ta nägi nende ilusaid rindasid, nende painduwat kõnnakut ja siis nende kõnnakul kõikuwaid puusa. Rätsepp põles hullumeelelises kirepalawikus.

Siis tõusis ta üles ja läks nende naisterahwaste saatel minema . . .

Hommikul, kui Tuulemäe Maali lehma metsa wiis, leidis ta oma mehe wähese meelemärkusega Kajaja taga wäikse soo serwal. Ta kandis tema koju ja asetas woodi. Sonimine oli tõenduseks, et ta raskes palawikus waewles.

Ta sonis naistest, kellel hõljuwad puusad ja taewateest jumalaema juure.

Mõne päewa pärast seletas kõrtsmik rahwale: „Kääri Rein on oma hinge patusest kehast wälja heitnud."

14. Käärike talu uus elu.

Mõne nädala järele oli Käärike talu perenaine täiesti terwe. Esimeseks asjaks, mis ta ette wõttis, oli sõit mõisa, et luba saada talu oma kasutütre peigmehele Urutare poisile Jaanile edasi anda

Môisawalitsejal, kes Jaani kui tublit tööineest tundis, ei olnud muidugi midagi selle wastu ja sellepärast ei keeldunud ka mõisaherra luba andmast.

Nädal hiljem tegi ta „oma lastele", nõnda nimetas nüüd perenaine Maie ja Jaani, ettepaneku Sangastesse „loetusele" sõita ja kolme nädala pärast olid Käärike talus pulmad.

„Käärike Liisu sai omale tubli wäimehe. Tema surm ja ellutulek on tema maija õnne toonud," rääkis külarahwas.

Käärike tallu tuli uus elu Perenaine, kes mehe surmast saadik alati tusases meeleolus oli olnud, oli hoopis teiseks muutunud. Wäimehe töökus ja hoolsus ei jätnud enam midagi soowida. Kodune töö edenes hästi ja korralikult

Kord kui Jaan kündmast tuli, nägi ta karja Widrit jooksusammus talu poole tulewat.

„Maie!" ütles ta naisele, kes rehetoa läwele ilmus, „waata Widri tuleb meile. Ei ole teist enam ammugi näinud. Saab kuulda, mis ta pajatab."

„Nüüd tal ikkagi midagi südame peal on, ega ta muidu nii kiiresti ei tuleks."

„Tere!" hüüdis ta juba eemalt. „Tulin waatama, mis noorpaar teeb."

„Eks ole nüüd wanal perenaisel hea elu, noored talitawad ja Sina waata pealt, kuidas kõik läheb," sõnas ta wanale perenaisele, kes aida poolt tuli.

„Kas ei ole ta küllalt waewa näinud ja wõi nüüdki tööst puudus on," rääkis Maie wahele.

„Nojah, wõi wana inimene paigal seisab. Aga kergem on ikka."

„Waata Widrit, wõi nimetab mind wanaks," kurjutas nalja tehes wana perenaine. „Ma arwan weel mehele minna...

„Nojah, Tuule Mallel ongi juba kosjad käimas.

Waewalt mattis ta mehe maha ja nüüd käib teise junre m isa kubjas ehal. Jõuluks tulewat pulmad "

„Kust Sina siis seda tead?“ päris wana perenaine.

„Ma kuulasin seina taga, kui nad onnis juttu ajasid. Kubjas tahtis juba Mardiks pulme teha, aga Mall ei annud järele. Tahab oma esimest meest leinata.“

„Mallel on õigus,“ ütles Maie.

„Mis õigus see on?“ s nas Widri wahele. „Teiste ees leinab, aga elab juba uue mehega . . .“

„Kuule, Widri!“ tähendas wana perenaine. „Sa kõnele wähem, muidu teed wahest Mallele kahju.“

„Mina kõnelen õigust,“ wastas ta ja pööras minekule.

„Kuhu Sa siis nõnda ruttad. Sööme ühes lõunat,“ keelas Maie.

„Ei ole aega! Pean ruttama,“ ütles ta ja läks.

„Küll wõib aga Widri palju käia,“ sõnas Maie.

„Ja weel rohkem rääkida,“ arwas wana perenaine.

Selle järele läksid kõik rehetuppa lõunat sööma.

„See oli ikka hea, et mõisaherra luba andis meid erakordselt warem ära laulatada, kuna teised pulmad kihelkonnas alles tulewa pühapäewa peale on koondatud,“ tähendas Maie lõunalaual. „Mis oleksime meie taluga teha suutnud. Pois on mõisal teol ja meie põllud oleksid sügisel kündmata jäänud.“

„Ega herragi esite ei tahtnud luba anda. Tema seletas, et ei olewat wõimalik igal ajal pulmapidu lubada, sest siis wiidaksid talupojad wastamisi pulmas käies palju tööaega ära. Pulmasid ühe aja peale koondades, ei saaks talupojad mitmes pulmas käia, waid ainult ühel kohal, sest et pulmad ühe päewa peale on määratud ja wahest ei olekski ta luba annud, kui mitte walitseja minu palwet ei oleks toetanud, et põllud ilma

peremeheta kündmata jääksid," seletas wana perenaine.

„Jah, walitseja on hea mees Tema kaitseb wahest ka meie kasusid," arwas Jaan.

„Kas tulewal pühapäewal sõidame Suurejaanile pulmapidule?" küsis Maie wahele. „Kõiki Laatre, Uniküla ja Tõlliste paare laulatatakse Laatre kirikus. Olgugi, et Laatre kirik wäike ja puuehitus on, aga ta on meeldiw."

„Kirik on tõesti armas," tõendas ka wana perenaine. „Sellest on 82 aastat mööda, kui Laatre kirik ehitati. Minu wanaisa oli Mõtusmängu metsast kiriku palke wedanud. Ta oli siis Järwel poisiks olnud."

„Kas Sina, kasuema, ka pulma tuled?" küsis Maie.

„Minge peale teie noored. Ma jään kodu hoidma "

Järgmisel pühapäewal sõitis Jaan ja Maie Suurejaani tallu pulmapidule. See oli esimene pidu, millest noorpaar osa wõttis.

15. Wilpuse Peeter.

Oli hilise sügise warajane hommik. Ida taewas omas roosakat helki ja kuldas lahjalt kündmata kõrrewälja Küla poolt kuuldus ühetaolist taktikindlat kootide müdinat:

Kilk, kolk,
Kilk, kolk . . .

Siis on kuulda hobuste norskamist, kes rasket tõlda läbi maantee pori weawad.

See oli Tartu maanteel, Õru kôrtsi poolt Ulbi talu poole tulles. Selle talu kohal muutus tee päris porijärweks, mille pinnast hobuste jalad läbi sulpsatasid,

kuna tõlla rattad pori kahele poole laiali kaaritades selle pinnal wäikseid laineid sünnitasid.

Pika habemega kutsar nõõtab hobuseid ja keerutab piitsa, neid kiiremale käigule ergutades.

„Kurat teab," ümiseb kutsar, „kuidas siit porijärwest läbi peaseme ja metsa wahel, Õru laanes, wôib tee weel pahem olla."

„Peeter!" päris wanaldane herra tõlla ust awades. „Kas kôrtsini weel palju maad on?"

„Wersta kaheksa ikkagi saab ja pori tôttu wõiks seda kahekordseks arwata."

„Ei tea, kas siis jôuamegi õhtuks Walga linna."

„Peaksime ikkagi jõudma, kui aga Õru laanest läbi peaseme," arwas kutsar.

„Ega's hobused weel wäsind pole?"

„Seda küll weel mitte, kui aga teel pôhja oleks."

Wana herra tõmbas tõllaukse kinni. Wana proua tema kõrwal, kes kogu öö walwel oli olnud, oli magama jäänud. Wana herra laskis oma paksu keha tõlla tagaseina wastu wajuda ja jäi mõttesse, unustades kôike, mis tema ümber oli. Ta wajus seisukorda, mis nähtawasti aega ja ruumi unustada lubas. Tema ainus môte oli, kuidas kord rahu saada. Reisu lõpu peale mõteldes, ilmus tema huultele naeratus... Siis aga tabas teda järsku hirm, hirm hämaruse pärast, mis kord kõiki wanu inimesi oma kaissu wôtab, see on hirm olemise ees, mis wäljaspool loodust, kus algab elu, millel algust ei ole olnud... Uinumine ilma ärkamiseta...

Wahepeal oli tõld juba metsa wahele jôudnud. Sünge metsa keskel teekäänakule jõudes, nägi kutsar, kuidas oraw paremalt poolt üle pori pahemale poole üle tee jooksis. Seal jäi ta mätta otsa istuma, pööras ümber ja jooksis siis tuldud teed tagasi.

„Jumal wõta meid ise oma kaitse alla," ümises kutsar kübart peast ära wõttes. „Kui eraw üle tee pahemale poole jookseb, siis tähendab see õnnetust, et ta aga tagasi jooksis, siis ehk pääseme õnnelikult."

Mida sügawamale nad metsa jõudsid, seda põhjatumaks läks tee. Wahest tuli hobuseid seisma jätta, et „nad hinge saaksid tagasi tõmmata", nagu kutsar tähendas

Kui tõld Uniküla teeharu kohale jõudis, seisis päike juba keskhommikul.

* *
*

Umbes Kajaja talu kohal, kus Tuulemägi algab, seisis tee ääres tihnikus keegi mees. Tema pikk must habe ulatas kaugele rinna peale. Laia kaabukübara alt wälkusid kaks halli terase helgiga silma. Kogu tema olemisest wõis näha, et ta siin kedagi waritses.

Kui eemalt hobuste norskamist kuulda oli, tungis ta tihnikust ettepoole, maanteele lähemale, waatas oma püssi ja jäi siis saaki waritsedes ootama.

Kõik mets oli waikne, ainult lähenewa tõlla rataste lohinat läbi pori oli kuulda.

„Kurat wõtku mu hing, kui ma täna mitte oma saaki kätte ei saa. Ma tahan näidata, et Wilpuse Peeter oma asja tunneb ja et jumalaemal tema peale mingit mõju ei ole, olgugi et minul enam mingisugune ettewõte ei taha õnnestada sellest ajast peale, kui keegi hulgus Tuulemäe tamme koore alla tema pildi pani..."

Hobuste norskamist kuuldes, sammus mees metsa tihnikust wälja ja läks teeäärse laia, kahara männa tugewa tüwe taha warju.

Jlmusid hobused teekäänaku tagant, siis tõld.

„Kurat, ongi seesama tõld. Noh, täna saadan selle kaukajumala teisi ilma," ümises mees ja seadis oma raske püssi männa kuiwa oksa peale, et parem oleks sihtida.

Aeglaselt liikus tõld läbi poriwälja lähemale.

Nagu metsloom saagi järele waritseb, nõnda hiilis mees puu taga.

Weel umbes sada sammu oli tôld waritsejast eemal ja tuli ikka lähemale. Kui tõld umbes wiiekümne sammu peale oli lähenenud, käis pauk, kuid pauguga ühel ajal langes ka mees ise männa taha pikali maha

Hobused lôid hirmunult pahemale poole kõrwale ja panid siis wäsimusest hoolimata jooksu.

„Tänu jumalale, meie oleme eluga peasenud," ütles kutsar, kui nad üles Tuulemäele olid jõudnud. „Ma nägin kuidas püss männa ette ja waritseja mõrtsukas männa taha maha langes. Nähtawasti lõi püss tagant wälja ja tappis mehe."

Mäest alla kõrtsi juure jõudes otsustasid nad wähe puhata. Hobused olid kiire sõidu tôttu walgel wahul ja sellepärast oli edasisôitmine wõimata.

„See oli Wilpuse Peeter," arwas kõrtsmik herrasid tahatuppa juhtides. „Ta on hea kütt, aga wiimasel ajal ei ole temast midagi kuulda olnud. Kui kutsar õieti nägi, siis on ta nüüd surnud ja rahwas on tema hirmu alt peasnud Sest ajast peale aga, kui jumalaema pilt Tuulemäele ilmus, ei ole tema kuritegudest enam midagi kuulda olnud."

Herraste soowil pidi kõrtsmik lugu Tuulemäe jumalaemast jutustama.

* * *

Päike oli juba kõrgele tõusnud, kui teeröövel jälle toibus. Tugewa hoobi tagajärjel, mida püssipära annud, oli mehe parempoolne nägu paistetanud. Püssi silmitsedes, mis teisele poole puud oli maha kukkunud, hakkas ta wanduma.

„Kurat, kas ma pime olin, et ma „roostetanud pauguga" püssi wôtsin. Kas siis tõesti see jumalaema pilt minu silmi on pimestanud?"

„Noh, sellele teen ma lõpu," ümises ta wihaselt. „Ma lähen ja toon uue püssi ning teen sellele jumalaema tondile lõpu peale."

Püssi pahemas käes hoides kadus ta metsa. See röövel oli Wilpuse Peeter.

16. Wilpuse Peetri wiimne pauk.

Päike seisis l'una taewal, kui Wilpuse Peeter Kajaja poolt Tuulemäe poole hiilis. Mäele jõudes jäi ta maantee äärde seisma.

Püssi laskewalmis käes hoides sônas ta: „Kadugu peletis" Siis käis tume pauk, mis Kajaja mäelt mitme kordselt wastu kajas.

„Mu jumal, mis peaks see tähendama? Niisugust kaja olen sügisel teist korda kuulnud ja nüüd läheb ka ilm pimedaks. . ." ütles kõrtsmik ja ruttas wälja.

„Waata!" ütles ta kutsarile. „Päikesel on suur must ratas peal ja siis see pauk ning mitmekordne kaja . . . See ei tähenda head."

Oli nimelt päikese warjutus. Jlm oli pime ja nahkhiired lendasid hobuste kohal ringi. Päike oli kustunud. Temast oli ainult kitsas helkiw ring järele jäänud. Jsegi tähed ilmusid taewa nagu wähe särawad täpid.

„Taewatähed ei ole enam endises korras. Kôik on muutunud," kõneles kôrtsmik kôrtsi läwel seistes, kui ta nägi, et tähtede jaotus taewatelgil teistsugune oli, kui samal ajal öösiti.

Kui aga päike wähese aja järele jälle paistma hakkas, läks kõrsmiku meeleolu paremaks Käsi palwes kokku pannes sõnas ta: „Jumal hoidku meid raske sõja ja kurja katku eest."

Peale lõunat oli ilm päikese paisteline ja siis läksid herrased ühes kõrtsmikuga Tuulemäele jumalaema pilti waatama.

Mäele jõudes jäi kõrtsmik kohkunult seisma.

„Püha ristikene, see on ju Wilpuse Peetri surnukeha seal tee ääres," hüüdis ta.

„Aga kes ta siia tôi?" küsis wanaherra. „Kutsar oli ometi tema mahalangemist seal all metsas näinud "

„Jumal sa seda tead," ütles kõrtsmik ja sammus nagu kartes tamme poole.

Mõni samm puust eemal jäi ta kohale, nagu naelutatud seisma, wõttis kübara peast ja ütles siis: „Wilpuse Peeter on jumalaema pildi puruks lasknud. Püha jumal, ole meile ise armulik. See metsik inimene algas wôitlust jumalaga ja langes . . ."

Lähemale minnes sõnas ta: „Ta on hõbedast rentkuulidega lasknud . . ."

Kord pilku taewa poole heites langes ta põlwili ja luges „Jssa meie" palwet.

Sedasama tegid ka herrased tema selja taga.

Ülestõustes sõnas ta: „Jnimene tunne jumalat ja tema wõimu "

Waikselt läksid kõik kolm mäest alla kõrtsi poole. Teisel hommikul sõitis tõld Walga poole.

Lõpp.

Sündmus Tuulemäel: jumalaema pildi purustamine ja Wilpuse Peetri surm lagunes rahwa seas kiiresti laiali.

Kirikus tähendas kirikõpetaja, et jumal ise kohaliku rahwa ja teekäijad hirmsast röövlist Wilpuse Peetrist on peastnud.

Mõisa Widri jutustas igalpool, et Wilpuse Peetri jumal ise maha olewat löönud ja et jumalaema pildi purustamine isegi päikese pimedaks oli teinud.

Tamme kõrtsmikul tuli seda lugu teekäijatele mitmel kümnel korral jutustada.

Jõulu wiimasel pühal oli Tuulemäe Malle pulmad. Pärast pulme wedas ta oma kraami mõisa ja Tuulemäe onn jäi tühjaks.

Teisel sügisel peale Mihklipäewa oli Käärike talus warrud. Maie oli wäikese poja emaks saanud.

„Päris hea oli, et niisugune jõngermann maija tuli. Noored inimesed elasid omale ja minul kippus aeg igawaks minema. Wanemaks saades tahan heameelega wäikese poisi kaswatusest osa wõtta," rääkis wanaema.

Lapsewaderite hulgas oli ka mõisa walitseja ehk opmann.

Teisel kewadel, kui puud lehes olid, ajas wana tamme tüwi jumalaema pildi lõike kohalt uue kaswu wälja. Rahwas seletas, et see head tähendawat ja et kord aeg tuleb, kus Eestis uus elu ja edu algab.

* * *

Aastal 1813. sügisel septembri kuul sadas piksewihma. See oli haruldaseks juhtumiseks.

Sooru walla Supa talu elanikud nägid peale raske kärgatuse Tuulemäel kõrget tulesammast, aga ei teadnud seda ära seletada. Hommikul leiti, et pikne jumalaema tamme oli purustanud. Purustatud tamme ümbruses raiuti pärast seda mets maha ja siis muutus terwe mägi liiwawäljaks, mis järgnewal põua-aastal koletanud kõrbe sarnaseks muutus.

Ka Tuulemäe rätsepa tare oli ilma peremeheta olekus kokkuwajunud. See kõik andis kogu Tuulemäele õudse wälimuse.

Et mõisaherra määrusel Wilpuse Peetri surnukeha sinna lähedele, kus teda leiti, maha maeti, siis arwas rahwas, et rohukasw just selle tõtttu ei taha seal edeneda. Seda oletati sellest, et rahwas seal öösiti tema waimu arwas näinud olewat, kes nüüd rahutult maa ja taewa wahel ümber hulkuda, kuni keegi tema haual „Meie Jsa" palwet loeks.

Môisa Widri hulkus endiselt walda mööda ümber ja oli küla ajaleheks. Kui ta aga kuulis, et Wilpuse Peeter ainult siis hauas rahu leida, kui keegi ristiinimene tema haual palwetaks, siis otsustas ta teisel kewadel suurel ristipäewal sinna palwetama minna ja kui kewade tuli, siis läks ta paju witsast tehtud risti käes hoides Tuulemäele ja langes Kajaja soo kallakul Wilpuse Peetri haua peale põlwili ja luges „Jsa meie" palwet.

Mõni päew hiljem jäi Widri raskesti haigeks. Palawikus sonis ta palwet Wilpuse Peetri eest. Mõni päew hiljem leiti teda oma asemel surnult.

„Widri andis Wilpuse Peetrile oma palwega rahu, aga pidi selle eest ise surema."

Seda arwamist wõiks õigeks pidada, sest et Widri ennast haual palweid lugedes oli külmetannd ja koju jõudes külma wärinaid oli tunnud. Ta suri külmetamise tagajärjel.

„Tuulemäe peal lasub wanne," sõnas rahwas lageda mäe all kõrtsi juures peatades. „Jumalaema pilt tõi õnnistust, aga Wilpuse Peetri haud on mäele wandeks."

„Ka on nüüd kaja Kajaja mäelt kadunud," tähendas kõrtsmik.